محرری : محمد فضلی

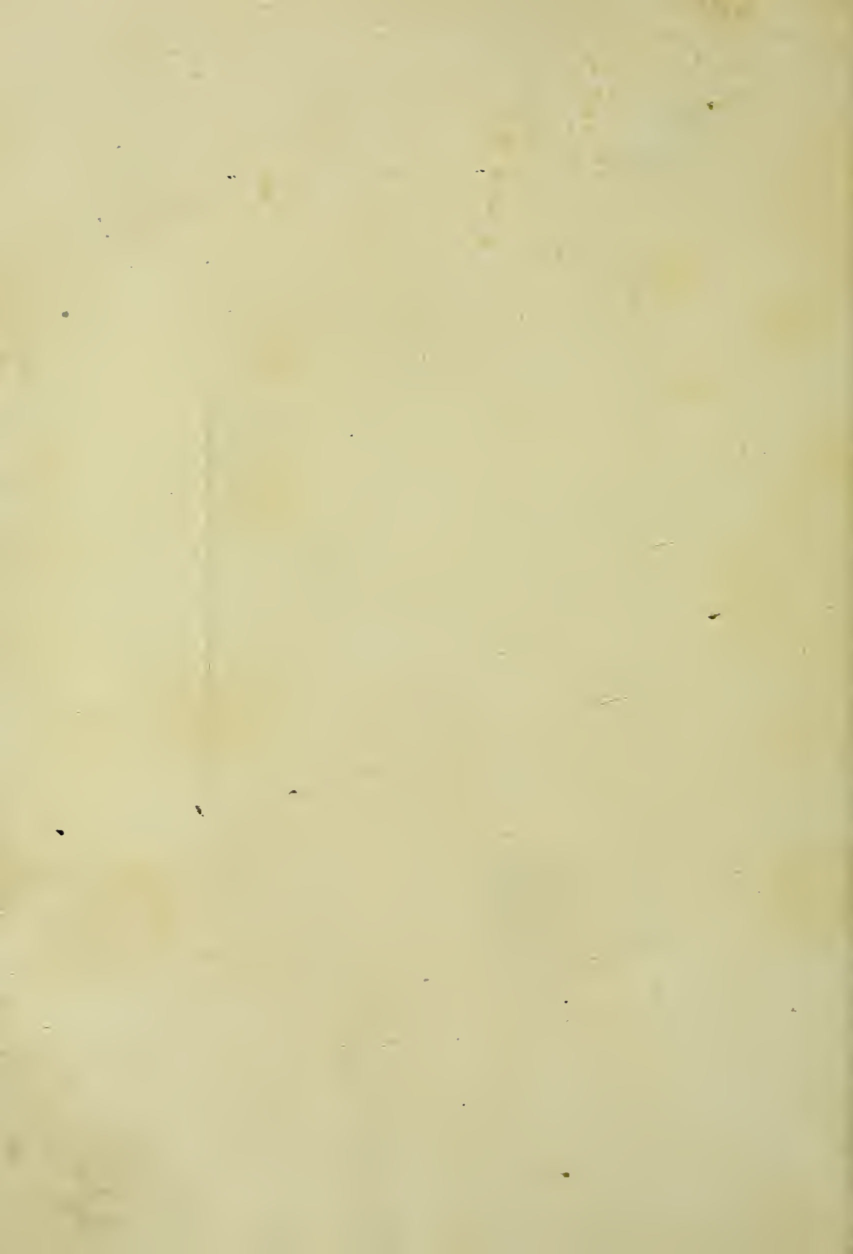
رسملی افغانستان سیاحتی

افادهٔ مرام، افغان سفری، موقع جغرافیسی، حدودلری، کوللری، داغلری، انهار، تقسیمات سیاسیه‌سی، خاندان امیری، عادات وطنیه‌لری، معارف، صنایع، تجارت زراعت یوللر شوسه‌لر، پوسته‌لری، پاره‌لری عناصر، اردو عسکرلک، اسلحه‌سی، حضوره قبول، بیرام نمازی دربار عام، جشن کیجه‌لری

۱۳ رسمی حاویدر

استانبول ــ مطبعهٔ احمد احسان
۱۳۲۵

عالم اسلامك انتباهى شواهدندن : افغانستان اميرى
(حبيب الله خان سراج الملة والدين) حضرتلرى

افادهٔ مرام

افغانستان آسیانك بوكنج ودینج حكومتی حقنده همان بوتون جهان اسلامیتده برتوجه برمحبت واردر. خصوصیله عثمانلیلر عمومیتله بو دیار و حكومت ایچون پك بویوك برحس تقدیر توجه واحترام بسلرلر. فقط غریبدركه بوكون بو حكومت حقنده همان هیچ كیمسه‌ده دوغرو برفكر ، معلومات حقیقیه یوقدر . خرافات قبیلندن ایشیدلمش ، روایت ایدلمش بعض افسانه‌لردن بشقه بوممكتك نه‌حال حاضرینه نه‌ده ماضیسنه عائد براثر مطبوع ومدون موجود دكلدر. چونكه اورایه كیرمك ، كورمك و صوكرا كوردیكنی دوغرو اوله‌رق یازمق ، هیچ كیمسه‌یه نصیب اولمامش كیبیدر. انسان بیلمدیكی ، ایچه طانیمدیغی برشی طبیعیدركه نه‌قدر سوسه ینه‌ا كسیك سوه‌ر . حتی سومه‌سنه بروجه مناسبت بولوناماز بناءً علیه آسیانك پك فعال برحكومتی اولان وبالخاصه تكمیل وطنداشلرمزك توجه صمیمیٔ غائبیسنی قازانمش بولنان افغانستانك حال حاضر سیاسی و عسكریسنی

بردرجه‌یه قادار دخی استقبالنی طانیمق ، اونا قارشو برحس اخلاص ومودت بسلیه‌ن عثمانلیلره لازمدر. بولزوم تأمین وتطمین ایدیلنجه او اخلاص ومودت طبیعیدرکه اوتوجه وحرمت غیابی‌مزدادومتین اولاجقدر .

مصرده بولندیغمز زمانلر حسب‌القدر افغانستانه کیتمشـدك . مملکتك برچوق یرلرینی کوردك خاندان امارتك وبوتون افغان امراسـنك حسـیاتنی یك یقیندن مشـاهده وتدقیقه موفق اولدق . اردوسی ، معارفی ، صـنایعنی احوال وعاداتی وعثمانلیلره قارشـو پرورده ایتدکلری حس مقارتنی بالذات، گوردك ، بوکوردکلر- مزی ، تدقیقاتمزی شمدی بورساله‌ده وطنداشـلرمزه عرض وتقریر ایتمك ایسـته‌یورز . نصل کوردك ، نصـل حس ایتدکسه هیـچ برشی عـلاوه ایتمکسزین اولدیغی کبی یازدق . وتقریراتمزی امکان داخلنده تماماً توضیح وتنویر ایتمك ایچون حین سیاحتده ایدیندیکمز فوطوغرافلری قروکیلری‌دخی، اوبابده‌کی کلفت مادیه‌یه قاتلانارق اقتضا ایدن محللره قویدق . پك زیاده امید ایدرزکه ، بوافغانستان رسالهٔ مصوره‌مز، اورالره دائر معلومات و تتبقـات عمیقه‌یه صـاحب ارباب علم وتدقیقه هیچ اولمازسه باعث شوق و غیرت اولور ؛ واورالره

دائر یالکز حب و توجه بسلەیەرك هیچ معلوماتی اولمایانلرەدە برنبذە وقوف حقیقی بخش ایدر .

« ایشتە اول قدردر اول حکایت »

« باقیسی کذاف بی‌نهایت »

فی ٣ تشرین‌ثانی سنه ٣٢٥

محمد فضلی

افغانستان سفری

اوچ سنه اول ، قاهره‌ده ایدم . بر کون بعض رفقای
آلام استبدادوغربت آرقداشلر، وبالخاصه حیات وحریتنی
قورتارمق ایچون هرشیئنی فدا ایده‌رك اورالره التجایه
شتابان اولمق مجبوریتنی کورمش حسنی بك ، حقوق
قهوه‌سنده اوطوروپوردق . وبیلمم ناصل بر سائقه
حسنی بك ، یاقیننده بولونان طانیمادیغم برذات ایله قونو-
شیوردی ؛ زمین مکالمه ، حسنی بکك ماجرای حیاتنه
انتقال ایدر ، وحسنی‌بك ، انقراضه سوروکله‌نن سوکیلی
وطنده ، اونك اعلاسنه واکتساب ومکنته چالیشمق
دکل‌یا ، حتی ناموسکارانه ایفای وظائف ایتمك‌بیله معاذاه
نه‌قدر مشکل ، نه‌قدر پر فلاکت وتهلکه بر پرواسزلق
تشکیل ایتدیکنی‌حیات عسکریهٔ ماضیه‌سنده‌کی وثائق‌ایله ،
واوقدر جانی یانمش برعسکر وطنپرور حرارتیله بسط
واثبات ایلرکه ، مخاطبی شدتله متأثر اولور ؛ دیرکه :
— سزك کبی متفنن ومقتدر ذاتلر افغانه کیتمش
اولسه‌کز ، اورا حکومتنه بویوك خدمتلر ایدرسکز ؛
وحتی بالخاصه امیر نزدنده پك بویوك برحسن قبول

کوروروسکز . افغان حکومت اسلامیه‌سی ، سزك کبی مسلمان ارباب عرفان واقتداره پك محتاجدر وپك زیاده رغبت واحترام کوستر . اکرارزو ایدرسه‌کز محمود بك طرزی واسطه‌سیله حضرت امیره برعریضه تقدیم ایده‌بیلیرسکز . موفق اولاجغکزی دها شمدیدن تأمین ایده‌بیلیرم .

بو ، هنوز طانیشیلمامش ذاتك ، شوصورت صمیمیه‌ده واقع اولان ارائه وترغیبی ، حسنی بکك چوقدنبری قلب ودماغنی اشغال ایدن امل وارزوبی پك زیاده تشویق وتشجیع ایتمشدر . بناءً علیه همان ایدیندیکی آدرس ایله افغان حکومتنه برعریضهٔ تقدیم ایدر .

بوتاریخدن برسنه صوکرا حسنی بك ، محمود بك طرزیدن برمکتوب آلیرکه : بونده افغان امیری حضرتلرندن جواب آلدیغنی ، جوابك بوقدر کجیکمه‌سی ، عریضه مقدمه‌نك یولده برچوق یرلره طاقیلارق پك کچ واصل اولمه‌سندن تولد ایتمش اولدیغنی ، بیاندن صوکرا ، ذکرایدیلن جواب : حسنی بکدن ماعدا ، دها اوسویهٔ علم وعفتده تورکلر اولوبده اوراره کیتمك ارزو ایدرلرسه کمال ممنونیتله قبول ایدیله‌جکلرینی بیان وتأمین ایدیبورمش . وبو ، شیمدی اظهار ارزو ایده‌جك افندیلرك برعریضه تقدیم ایتمه‌لری لازم ایمش ..

بوخبره اطلاع ایدلدیکی کون ، بعضی آرقداشلر :
وازجمله علی ثروت بك، اجزاجی محمد افندی، اسویچره ده کی
علی فهمی بك ده برعریضه تقدیم ایدرلر ..

بر مدت صوکرا کابلدن تکرار برجواب آلنیرکه
عیناً شودر :

عزتلو حسین حسنی بك افندی حضرتلری

بوندن برسنه مقدم یعنی فی ١ ذی الحجه سنه ٣٢٣ تاریخیله
نام عاجزی یه ارسال بیورمش اولدیغکز مکتوب فی ٢٩
ذی الحجه سنه ٣٢٣ تاریخنده واصل دست عاجزانه م اولمش
ایدی که اولوقت امیرحضرتلری معیتنده جلال اباد ولایتنده ایدك
مکتوب عالیکزی حرفیاً فارسی یه ترجمه ایده رك اصلیله برابر
امیر حضرتلرینه تقدیم ایله دمسه ده سفر برحالنده بولندیغمزدن
ایجاب اجراسنه دائر ویره جکلری امری کابله عودتلرینه تعلیق
بیوریلر. وقوع حالی مشعر ذات عالیلرینه برمکتوب یازمشدم .
اشبو مکتوب هندستانك برچوق یرلرینی سیاحت ایتدکدن
واوچ آی صوکره کابله عودتمزده کروبزه کلدی . بتکرار
جواب یازمسنی امیر حضرتلرندن آلنه جغی اراده یه تعلیق ایتمش
ایدیسه مده مشارالیه حضرتلری ممالك شاهانه لرینی کشت وکذار
ایتمك ارزره دائماسفر برحالنده بولندقلرندن مکتوب عالیکزك
بتکرار عرضنه مساعد وقت بولنه مدیغندن مکتوبکز بو آنه
قدر جوابسز قالدی. بوکره امیر حضرتلری بوندن ایکی آی اول
هندستان سیاحتنه عزیمت بیوردیلر . ومقام امارته برادری
سردار نصرالله خان حضرتلرینی وکالةً تعیین بیوردیلر . ذات
عالیلری حمیت اسلامیه وغیرت وجدانیه سائقه سیله افغانستان

حكومتنه خدمت ایتمك اوزره كلمك آرزوسنده بولنان احبابمزدن برذاتدن آلدیغم برمكتوبی فارسی‌یه ترجمه ایده‌رك مكتوب عالیكزله برابر مشارالیه نصراله خان حضرتلرینه تقدیم ایلدم. مكتوبلرك هرایكیسنی‌ده مكرراً اوقودیلر وذاتاً افغانستان حكومتنك ترفیع وترقیسنه خادم اوله‌جق عثمانلیلردن بشقه برملت اولمدیغنی بیلدیككندن ومحضا خدمت ایتمك داعیه‌سیله تشریف بیوره‌جغكزدن پك زیاده ممنون اولدیلر. وبوكادائر ویریله‌جك امر هرحالده ارادهٔ حضرت امیری‌یه متوقف ایدوككندن ایجاب اجراسنی امیر حضرتلرینك تشریفلری زماننه تعلیق بیوردیلر. (كندم بالذات مكتوبلری حضور امیری‌یه تقدیم ایدوب بوایكی ذاتك كلملری اسبابنی تسهیل ایچون ارادهٔ حضرت امیری‌یی استحصال ایده‌جكم وقوع حالی كندولرینه یازیكز) دیه امر بیوردیلر. بناءً علیه امرلری موجبنجه شو مكتوبی ذات عالیلرینه تقدیم ایدییورم. فقط اره‌دن برسنه كچدی. ذات عالیكز حالا مصرده میسكز. و كلمك سوداسنده‌می‌سكز مكتوب عاجزینك ذات عالیلرینه وصولنده وقت فوت ایتمیوب همان حقیقت حالی برمكتوبكزله بیان بیوریكزكه امیرحضرتلری تاریخدن ایكی آی صوكره دارلسلطنهٔ كابله تشریف بیوره‌جكلردر.

ایجاب ایدن مصارف سفریه‌كزله كله‌جكز طریق با ارادهٔ سنیه حضرت امیری ذات عالیلرینه تبلیغ ایدیله‌جكدر. فراریلردن عثمانلی مكتبلرنده مكمل تحصیل كورمش ملكی وعسكری ارباب فندن اولوبده اورالرده بولنانلردن كلمسنی ارزو ایدن وار ایسه ممكن مرتبه ترجمهٔ حاللریله هانكی فنلردن احتصاص كسب ایتمش لیاقت ودرایتلری مشعر مهر وامضالر آلتنده برر مكتوبلرینی آلوب ارسال وعنایتنه وساطت عالیلرینی دخی التماس ایلرم.

معروضاتم وجهله امیر حضرتلرینك هندوستاندن عودتی

زمانده قدر مکتوب عاجزینك امر جوابیه‌لرینه نائل اولورم امید
قویسیله ختم مقال ایلرم . باقی اراده افندم حضرتلرینکدر .
١٤ محرم سنه ٣٢٤

محمود طرزی

بو ایکنجی مکتوب اوزرینه کیده‌جك آرقداشلرك
مصارف راهیه‌لرینی تخمین و تعیین ایتمك اوزره حسنی بکله
برابر قوق قومپانیه‌سنك آجنته‌خانه‌سنه مراجعت ایتدك .
آجنته ، قاهره‌دن ویانه‌یه قدر بر افندی ١٠ انکلیز
لیراسی ایله ایکنجی موقعده کیده‌بیله‌جکنی ، و ایلریسی
ایچون ویانه‌ده‌کی آجنته ایله کوروشولمه‌سی اقتضا ایتدیکنی ،
قاهره‌دن دوغرودن دوغرویه باکویه یاخود مروه قدر
بیلمت کسه‌میه‌جکنی بیلدیرمش ایدی . بوکا بناءً حالی عرض
ایتمك اوزره کابله برمکتوب یازدی . و بن ده بو مکتوب
ایله برابر ، حیاتمدن نه‌لره واقف اولدیغمدن ، نه یاپابیله‌-
جکمدن باحث بر عریضه تقدیم ایده‌رك ، قبول بویورو-
لورسه‌م ، حسنی بکله برابر حرکته مهیا بولوندیغمی
سویله‌دم . و حسنی بك اشبو عریضه‌سنده قوق قومپانیه‌سی
آجنته‌سندن آلدیغی جوابه علاوةً بعیدجه بر تخمین ایله
بر کشی‌یه کابله قدر اللی لیرا خرجراه کفایت ایده‌بیله‌جکی
ظننده بولوندیغنی دخی درمیان ایتمش ایدی .

ایکی بچق آی صوکرا کابلدن رسمی بر تحریرات ایله فخامتمآب دولتلو سردار نصرالله خان حضرتلرینك فرمان عالیلری وملفوف ٣٥٠ عدد عثمانلی لیراسنی مشعر بر بونو کلدی. بزلری شخصاً طانیمدقلری حالده صرف بویله بر مراجعت وتحریراً ویرلمش بر سوز اوزرینه پاره کوندرمه‌لری تورکلره قارشو امنیت واعتمادلرینه بر دلیل علنیدر .

آرتق مسأله ، قطعیاً جدیت کسب ایتمش اولدیغی ایچون سفره نامزد آرقاداشلر ، هپمز یول تدارکاتنه باشلامشدق . یکرمی کون صوکرا حاضردق. یالکز ، آرقاداشمز دوقتور سعدالدین وادبك، اقتهامی قابلسز بر عذر ومانعه ایله قرارندن صرف نظر ایتمك مجبوریتنده قالمشدی؛ فقط ، بز هپمز ایچمزده بر ده دوقتور بولونمه‌سنی پك زیاده التزام و آرزو ایدیوردق . بو آرزوی متلا - شیمزی ، نهایت اسکندریه‌ده اجرای صنعت ایدن اوپراتور منیر عزت بك قارداشمز تطمین ایتدی: کندیسنه وقوع بولان مراجعت صمیمه‌مزی ، مجرد وحدت دینیه ، ومنفعت سیاسیهٔ دینیه نقطهٔ نظرندن بر محا کمهٔ حمیتکارانه ایله درحال قبول ایتدی .

روسیه‌دن کیدیله‌جکی وروسیه حدودندن کچمك

بعض قیوداته تابع طوتولدیغندن پساپورطلریمزی قاهره ده
روس قونسلوسنه ده تصدیق ایتدیرمش ایدك .

روسلرك حزز دکزی اطرافندن ، یعنی تورکستان
جهتلرندن کچمکه ، اوطرفلرده سیاحته براجنبی‌یه مساعده
ایتمه‌دکلرینی قاهره ده ایکن اوکرنمشدك . بو سببله پسا -
پورطلریمزی « برای زیارت مشهد » قید ایتدیرمشدك .
وجنورده‌کی آرقداشمزه‌ده ، پساپورط ایشینك
قاهره‌ده اولاجغنی ، خرجراهلرك واصل اولدیغنی
یازمشدق .

آرتق سیاحت قریبه‌مز شیوع بولمشدی ؛ علی
فهمی بکه تریسته‌ده بولوشمق اوزره برمکتوب یازارق ؛
١٣٢٣ سنه‌سی ایلولنك اون طقوزنجی کونی قاهره‌دن
پورت سعیده حرکت ایتدك . شمندوفر غارنده ، او
سنه‌لردنبری غربت وجدال ، سعی وفلاکت رفیقلریمز
ایله وداعلاشمق پك حزین وسوزشلی اولدی پورت
سعیددن اشیا وادوات صندوقلریمزی قوقس قومپانیه‌سی
واسطه‌سیله ارسال ایتدك .

اسماعیلیه‌دن صوکرا پورت سعیده یاقین بر یرده یول
آرابه‌لری دوریلمش . ترنمز توقف ایتمشدی ؛ بوراده
یولجیلرك واغون دکیشدیرمه‌سی ایجه قاریشیق برشی
اولدی ؛ وبوقاریشیقلقده ، بزم قومپارتمانه اسکندریه‌ده‌کی

دوقتور آرقاداشمزك كيريوير مه‌سى، قاريشيقلغنك ويرديكى
راحتسزلغى اونوتديران برحسن تصادف اولدى . مكر
اوده ، بزلرله بولوشمق اوزوه بوترن ايله پورت سعيده
كليورمش ... پورت سعيدده Hôtel de France
اوتل دوفرانسه ايندك ، اوچ كون واپور بكله‌دك .

ايلولك يرمى ايكنجى كونى لوئيد قومپانيه‌سنك
الهقترا واپورينه بينه‌رك بوتون حياتمزده ايلك هدفمز اولان
اوديار اسلام ايچون حركت ايتدك . وبو سياحتده ايلك
اوغراغمز تريسته اولاجق ايدى كه : پورت سعيددن
تريسته‌يه قادار ايكنجى موقع ، يمكلى اون انكليز
ليراسى‌در .

واپوريمز اسكندريه‌ده اوچ كون قالدى كومور ، صو
كبى نواقصنى اكمال ايتدى .

بو توقف كونلرده ، بيلمم ناصل بر عارضه ايله
دهشتلى برخسته‌لغه طوتلدم ؛ متوالى وشديد حمالرتاب
وتوانمى اوقادار خراب وزبون براقدى كه ، ناموس
اوزرينه ويريلش سوزدن دونمك ، دونه‌مه‌مك انفعالات
هردم هجومى آيريجه بر مرض محرق اوليوردى .
اسكندريه‌ده‌كى بواوچ كونى نه‌قادار تصور ايديله بيليرسه
اوقدر فنا كچيردم . ونهايت دوقتور آرقاداشمزك مبذول

وخالص مداوات وغيرت دائمه‌سيله جانلاندم ، وان با آن
كسب قوت ايتمكه باشلادم .

٢٥ ايلولده واپوريمز غايت كوزل برهوا ايله اسكندريه
ليماننی ترك ايتدی. بو ، بزم ايچون غربتده وطن اولمش،
بزی دراغوش ايده‌رك سنه‌لرجه سينه‌سنده بارينديرمش
اولان مملكتی ، بلكه مؤبداً ترك ايديبيوردق .

... ايكنجی قماره‌دن بزدن بشقه يولجی يوقدی.
هوا تميز ، صاف ومتبسم؛ دكز راكد، طاتلی برسطح
سما رنك ايله قلوب متعوبه‌يه حضور وتسلی بخش ايتديكی
ايچون ، بوندن معصوم بر شوق وشطارت آلارق ،
كنديسنه سلاملر وداعلر يوللاديغمز غربتده وطن بو
اسكندريه‌دن افتراقمزك حزن وحرارتنی او ؛ تويوردق.
درت كون ، بويله راكد وكوزل دكزی طی ايتدك ؛
دردنجی كونی آقشام اوزری برنديزی سواحلی وفنرلری
كورونمكه باشلادی . كوزل برليمانی تعقيب ايله ريختمه
ياناشدق . (نه‌ اقترا) بوراده‌يوك چيقاردی ، يوك آلدی
قرانتنه دوقتورينك تفتيش ومعاينه‌سنی‌ده صاووشديرـ
دقدن صوكرا ، كمينك ايكی ساعت قدر بوراده توقف
ايده‌جكندن بالاستفاده قاره‌يه چيقدق .

ريختيم اوزرنده پوسته‌خانه‌لر وآجنته‌لر بری برينه
موازی سوقاقلر تعقيب ايديلنجه، بويوك بركليسه ميدانه

کلیمیور ؛ بزده بو میدانلغه قدر کلدك ؛ صوکرا دونه‌رك ینه کلدیکمز یولدن ساحله ، اورادن واپوره کلدك ، واپور حرکت ایتدی. ایرتسی کونی آرناوودلق ساحلنك تپه‌لری، طبیعتك او تپه‌لری ، اورالره بخشایش لطیفه‌سی مناظر روح استیناسی دها صوکرا ، تریسته لیمانی واونك کردباد مدنیتی انظاری دولدوردی.

تریسته‌ده واپوریمز آچیقده دمیرله‌مشدی ؛ بوراده دخی قرانتنه وپولیس مأمورلرینك تفتیشندن صوکرا ، ۲ تشرین اولده قاره‌یه چیقدق ، متره‌پول اوتلنه مسافر اولدق .

تریسته،سوقاقلری، جاده‌لری منتظم، بیوك طاشلرله تفریش ایدلمش، غایت تمیز، زیاده‌سیله تجارتگاه بر مملکتدر. تپه‌لرده‌ طوغرو چیقان منتظم یوللری، کوزل، روح ونظره فرح وانبساط ویرن باغچه‌لره ایصال ایدر . و بویوکسك تپه‌لرده‌کی باغچه‌لردن آرقه‌یه دونوبده تمدید نظر ایدلدیکی وقت، ماوی برحوض لطیف حالنده اشغال وتسخیر نظر ایدن دکز ، باغچه‌لردن آلینان فرح وانبساطی ، برمثلی روح ایله مزج ایدر .

کله‌جك آرقداشلریمزله بوراده بولوشمق احتماله مبنی مصره قارتلر یازمشدق بوراده درت کون قدر اقامت ایتدکدن صوکرا، تریسته پوسته خانه‌سنه اوکله‌جکنی

بكله‌ديكمزوكلمه‌ين رفيقمز نامنه مكتوبلر قارتلر براقه‌رق بوداپشته‌يه‌حركت‌ايتدك .

ترنك تريسته‌دن چيقارچيقماز تعقيب‌ايتديكى صيرتدن ساحله قدر اولطيف ومزهر خط مائل اوزرنده باغلر باغچه‌لر، كوشكلر ... اك صوكرا بالقجى قلبه‌لرى، داليانلر ... نظرى اويله طاتلى اوقشايوردى اويله بر حرارت‌برشميم وطنله‌بوغاز ايچينى كوزاوكنه كتيرييوردى كه ظن‌ايدرم بر آنده هپ آرقاداشلر،برشهيق حسرتله كوكسمز قاباردى .

بودا پشته‌يه بر آقشام اوزرى داخل اولدق ، جسيم ونورانور ايستاسيوندن چيقديغمز وقت كنيش وتميز جاده‌لر اوزرنده ، بومعظم‌شهرك منظرهٔ ليليهٔ عموميه‌سنى آنجاق برايكى دقيقه سير ايتدكدن صوكرا ناسيونال اوتلنه ايندك .

*
* *

بودا پشده‌يك نظربا ايدى. كنيش‌سوقاقلر جسيم ومكمل‌مبانى،تراموايلر ، قهوه‌خانه‌لر، آصمه كوپرولر، خاصةً : طونه اوزرنده‌كى درت يوز متره طولنده‌كى كوپرى‌ايله مبعوثان‌دائره‌سى ، اك صوك‌صنعت معماريه‌نك اك‌محتشم برر نمونه‌سى ايدى. خلاصه بوممكلت جديده تياترولرى وبوتون آثار مدنيه‌سيله پارسك بر نمونه‌سى

ایدی . وکوپرولر اوزرینه چیقلدیغی وقت طونه‌نك جریان لطیفی سه‌ن نهرینی خاطرلاتیور .

مجارلر ، ناموسکار ، جدی ، فوق‌العاده غیور ، وطنپرور انسانلردر .

تشرین‌اولك‌اون سکزنجی کونی برصباح بوداپشته‌یی ترك ایله‌اوده‌سا ایچون شمندوفره بیندك . ترن ، هرایکی طرفی مزروع ، بی پایان یشیللکلردن کچه‌رك مجارلرك غالیچیا حدودینی تشکیل ایدن سماپایه قارپاط طاغلرینی آشدی . لمبرغ استاسیوننده آقطارمه اولدق ، روسیه حدودی‌اوزرنده « پوت وولو چیسقا » قصبه‌سنده توقف ایتدك . بوراسی آوستریایه تابع ایسه‌ده حدوده آنجق یاریم ساعت مسافه‌سی اولدیغندن ، روسیه‌ده کچن حرکات اختلالیه‌یه قارشی روس حکومتنك شدت ظالمانه‌و مستبدانه‌سی بورا اهالیسنی اشغال ایتمکده ایدی . بوراده ترن اپی مدت توقف ایتدیکی ایچون برقهوه ایچمك اوزره استاسیون قهوه‌سنه چیقدق . بزی بویله بش کشی سیاح قیافتنده کورن بوفه‌جی ودیکر یولجیلر ، وخصوصیله روسیه‌لی یهودیلر ، اوده‌ساده کچن وقایع الیمه‌ووحشیانه‌یی ، داها برقاچ کون اول اختلالجیلرك ترنی توقیف ایله یولجیلرینی صویدقلرینی بزلره مفصلاً آکلاتیورلر ، وبر بادره‌یه دوچاراولمامق ایچون ، اقشام‌کله‌جك‌وپك سرعتلی

كیدهجك اولان ترنی آلمقلغمز داها موافق اولهجغنی بیان واخطار ایدییورلردی . واقعابزلر ، سنه‌لردنبری روسیه‌ده كی اختلالات وطنپرورانه متوالیه‌یی غزته‌لرده اوقومقده ایسه‌كده ، بویله بر آنده اواختلاللرك برصدمهٔ نامأمولنه هدف قالمق احتمالی ، جالب اندیشه اولدی ؛ وچاره‌سز ، وقوع بولان بیانات واخطاراتی حسن قبول ایله اقشام كله‌جك سرعت قطارینه قالدق . ویاغمورلو ، صیویشیق برهوا اولدیغی ایچون ، آقشامه قدر بریره چیقامیه‌رق « پوت وولوچیسقا » ده ترنی بكله‌دك . بورا اهالیسنك اكثریسی یهودی ایدی .

اقشام اوزری كلن قطار ایله روس موقفی اولان « وولو چیسقا » یه‌واصل اوله‌رق پساپورط یوقلاماسی ایچون صالونه كیردك .

هرحكومت مستبده اداره‌سنده اولدیغی كبی روسیه‌ده دخی پساپورط یوقلاماسنه فوق‌العاده اهمیت ویرلمكده‌در. صالونده‌كی یولجیلرك تذكره‌لری روس مأمورلری طرفندن طوپلانیلمش وعینی زمانده اشیالر معاینه اولنمشدی . حتی فرانسزجه‌ماتن غزته‌سنی بیله آلمشلر ، دوقتورك بوتون طبابته عائدكتابلرینی تدقیق ایتمشلر ، تكرار اعاده ایله‌مشلردی .

بزم اشیا واغوننه ویرمش اولدیغمز اوته یرمزی

افغانستان امیرینك برادرلری نائب السلطنه نصراه خان حضرتلری

بوراده آرادق، بولامەدق.غالبا اودەسایەقادار کیتمشدی .

برچاریك ساعت صو کرا ، صالوندن برپنجره آچیلارق هر کسك اسملرینی اوقویه اوقویه- تذ کرەلرینی اصحابنه اعاده ایتدیلر .

تذ کرەلری ویاتاق بیلتلری ایله برابر روس ترینی آلمشدق. روس ترنلری ، هر قومپارتمانده درت یاتاغی حاوی اولمغله زیادەسیله راحتدر. آلتنده بولونان یاتاقلر عینی زمانده قانابه وظیفەسنیده کورور . اوزرنده کیلر ایسه ایندیریلنجه قاناپەنك استنادکاهی ، یوقاری قالدیریلنجه — طبقی اشاغیکی کبی — یاتاق اولور. روس شمندوفرلرینك یالکز سرعتاری آزدر . راحت یولجیلقده ایسه ، محل مقصوده برآز کیچ واصل اولمق ، اوقادار کدر وحدت ایدیله جك برشی صاییلماز

حرکت ایتدك ، ایرتسی صباح اودەسا غارنده ایدك .

بوراده ایچـه صیقیلدق . درحال اشـیادپوسته ، تحری وتفتیش ... فقط بزم ، اودەسایه کیتدیکنی ظن ایتدیکمز اشـیادن اثریوق... بلـکه اقشـامه کله جك ترنده در. ، امیدنده ایدك فقط روسیه برشـورش و هیجان ایچنده اولدیغندن بو کبی نقلیاتده یا کلشـلقلر ، باشـقایوللردن کیدەرك کونلرجه دیولرده قالمقلر اکسـیك دکلدی .

ایچمزده مرام آکلاتابیله جك قادار روسجه بیلن دخی

یوقدی بر ترجمانه مراجعت مجبوریتی حاصل اولدی .
ترجمان ایستاسیون مأمورینه مراجعت ایتدی . قاپیسنده
سونکولو نوبتجیلر بلکله‌دیکنی ذکر ایتمك لازم اولان
ایستاسیون مأموری، اشیامزك بلکه (استانسیا آده‌سا
پورت) اوده‌سا لیمان ایستاسیونینه کیتمش اولدیغنی سویلدی،
اورایه باش اوردق. برطاقم رایلرك آراسندن ، پیس
ملوث اوفاق تفك دکانلرك، کومور مغازه‌لرینك ایچندن
تك بر موسسه‌یه کیردم ، آرقداشلرم طیشاریده
بکلیورلردی . برقاچ کلمه روسجه سویله‌یه بیلدیکمدن
معهود اشیا آرانیلان اودایی بولمشدم فقط ارباب مصالح
ایله دولواولان بواودانك قاپیسنده دخی سونکولو
نوبتجیلر واردی ، برطرفده‌ده مریم انانك قاندیلی
یانیوردی. ایچه بکله‌دکدن صوکرا نوبت بزه کلدیکندن
مأمورافندی‌یه کاغدیمزی ارائه ایتدم. آرانیلان یرك بوراسی
اولمادیغی ، داها اشاغیده بردائره‌یه کیدیله‌جکی جوابنی آلدم .
واوتوصیه ایدیلن دائره‌یه مراجعت دخی، هنوز بوکبی اشیانك
ورودایتمدیکنی اوکرنمکدن باشقا برفائده بخش ایتمدی. تکرار
استاسیونه کلدك . آقشام اولمغه باشلادی. برطرفدن اختلال
وامنیتسزلك قورقوسی برطرفدن‌ده اشیامزك بولونامامسی
ضجرتی ایله استاسیونك انتظار صالوننده مزعج برکون
کچیردك ...

آقشام اوزری یمك ایچون چیقدیغمز زمان بر آز
دولاشمش ایدك قاپالی محبوس آرابه‌لرنده کمال دهشت
وسرعتله سوق ایدیلن کنج مکتبلیلرك منظرهٔ آلام وسفالتی،
بزی درین بر یورەك آجیسی ایله صیزلاتمش ایدی .
بو محبوس آرابه‌لرینك درت طرفنده شمشیر بدست جاناوار
کبی قازاقلر واردی . و آرابه‌لرك فاصله‌لرنده، پیاده اولارق،
وتکمه‌لر، ضرب وتحقیرلرله کوتورولن بر چوق مظلومین
واردی بونلردن آلدیغمز عذاب وتأثر، بعید بر دیار هجران
قالان وطنمز ایچون پرجریحه اولان قلبلریمزی قاناتدی .
یمکدن صوکرا تکرار استاسیونه کلدك . کیجه یاریسینه
قدر بکله‌دك ، کیجه‌یی کچیرمك ایچون اوتل تدارکی ایجه
کوج اولدی . چونکه : استاسیون جوارنده ، داخل
شهرده اولدیغی کبی تمیز اوتللر بولونمایور . بوسببله بر حایلی
دولاشدقدن صوکره ، برذاتك دلالت خیرخواهانه‌سی ،
وتصادف ایتدیکمز پولیسلره صورمق لطفیله بریستول
اوتلنی بولدق .
ایرته‌سی کون صباحلین، ایلك ایشمز ، معهود لیمان
ایستاسیونه کیدرك اشیامزی آرامق اولدی، وینه بولامایجه،
تکرار ایلك ایستاسیون دیره کتورینه مراجعت ایتدك ،
تلغراف چکمك لزومندن بحث ایتدك ، وکوزمزی کزینمك
ایله کچردك ایسه‌ده بویله مختل الآسایش هر طرفنده قتال

برمملكتده كزمك ، وكورمكدن برذوق حقيقي حس ايديله‌مه‌يور . چاقل قالديرملر اوزرنده سرعتله كچن قازاقلرك اوضاع غدارانهٔ مستبدانه‌لريني كورمك انسانه بر رعشهٔ خوف وتهور ويرييور .

بوكونك اقشامى ، اختلال انكيز شهرده يالكز ايكيمز ، اشيالريمزى بكله‌مك اوزره قالارق، ديكرلريمزك باكويه متوجهاً حركت ايتمه‌سنى مذاكره ايتدك ، وقراريمزى همان اجرايه شتابان اولدق ، ساعت يدى بوچوق ترنيله يوله‌چيقدق. دوقتور ايله‌ما كيذست رضا بك اوده‌ساده قالديلر. اثناى سياحتده اوغراديغمز شهرلرك اك تجارتكاهى ، بوسببله اك معمورى ، الكتريق ترامواي‌لريله دخي اك‌متمدنى « روستوف‌ايدى » « روستوف » ازاق دكزى كنارنده حايلى معمور برشهر اولوب اهاليسى اكثريتله ارمنى‌در . « روستوف » دن صكرا ، كوزل مسجدلر ومناره‌جيكلرله برتواضع وشعر لطيف ايچنده ، بومستبد ومتعصب مملكتك كنارلرنده ، شوراسنده بوراسنده‌كى كوچوك چركس كويلرينك‌منظره‌سى بزم روح محروريمزده برفرح ونشاط احيا ايتدى ؛ حسيات اسلاميه‌مزى اوقشادى .

دنيانك هيچ برطرفنده ايشيدلمامش وكورلمه‌مش برحال : روستوف‌دن‌صوكرا شمندوفرك سرعتلى كيتمه‌سى

ایچون یولجیلردن براجرت سرعت طوپلادیلر بواجرتله
قازانیلمش سرعتله درت کون قوشدقدن صو کرا ، سمالره
یوکسلمش نفت اوجاقلری باجالرینك یاقینلرندن کچەرك
باکویه داخل اولدق .

« باکو » ده « مهمانخانهٔ اسلامیه » نامندەکی اوتله
ایندك . بوتمیز ، منتظم ، حتی مزین براوتل که : اسماعیل
افندی نامنده برصاحب غیرتك همتیله وجود بولمش .
واومرتبەیه کلمش اولمقدن باشقا اسمندن دخی اکلاشیلەجغی
وجهله اخوان دینمز ایچون مقصد مقدس اخوتی احتوا
ایتمسی آیریجه باعث افتخار وسرور اولمقدەدر .

« باکو » بحرخزر کنارنده ، « ابه شەرون » شبه
جزیرەسی اوزرنده برشهر قدیم اولوب تخمیناً ۱۵۰,۰۰۰
قدر نفوسی جامعدر . تجارتی نفت اوجاقلری اخراجاتیله
پك زیاده ترقی وتوسع ایتمشدر . باکولیلرك همان جملەسی
تورکجه قونوشورلر . روسلرك باکوده نفوسی دیکریرلره
نسبتاً آزدر . بورا اسلاملری زنده ، حساس ، حمیتلی
انسانلردر . بعض ارباب غیرت وحمیتك همت تشبثەلریله
باکوده معارف اسلامیه برانبساط مهم کوسترمکدەدر .
طرف طرف معارف ومعلمین جمعیتلرینك فعالیت
مخصوصەسی بزی حیرتده براقمشدر . باکوده برقاچ‌ده
تورکجه غزته نشرایدلمکدەدر . بوغزتەلرك واومعارف

وترقی حرکاتنک مرجع و متشبثلری محترم دوقتور حسین بکلر ، احمدبك اغایف ، ودوقتور قره‌بك وسائره کبی اصحاب حمیت وعرفاندر . وخاصةً حاجی زین العابدین بکك نقداً ومتوالیاً وقوع بولان هممات فدا کاریسی جداً سزاوار تبریك وتقدیردر .

اشبو اسملرینی ذکر ایتمکدن ، برحظ ادای شکران دویدیغم ذوات کرام ، باکوده بولندیغمز مدتجه حقمزده پك زیاده ابراز آثار مهماننوازی ایتدیلر ؛ وبر اقشام قلوبك آلت صالوننده ، نام عاجزانه‌مزه بر دعوت مخصوصه ، بر اقشام طعامی یاپارق ، هپمزی ، غربت وسفر غریبانه تأثیری ایچنده غریق منت وشکران ایتدیلر . اشبو ضیافتده احمد بك اغایفك ، دوقتور حسین بکك ، وقره‌بکك نطقلری ، استقبال اسلام حقنده ، پیدا وناپیدا ، وقت وقت تنور ایدن غایهٔ خیالیمزی برشعشعهٔ لطیفه ایله رخشان ایتدی .

باکوده بوقدر مدت قالمقله ، باشقا بریوله صاپمش اولان چانطه‌لریمزی ، واوده ساده اونلری تحری ایدن ارقاداشمز رضابکی بکله‌مکده ایدك . نهایت اوده کلدی .

بوراده اخوان دین وحمیته ایفای وداع ایتمك ایچون بز دخی اونلری دعوت ایتدك . وداعمز مؤثر وحزین اولدی . وحین اجتماعده ، شاعر کزیده طلوعات احمد

كمال بكك نطق منظومى هپمزى مست ايتدى. و آتيده‌ki ورقه‌نك جملةً امضا ايدلمسى، بوتون روحلريمزى بر غليان صميمىء حميتله دلسير ايتدى .

عربى ١٣٢٥ ، ١٩٠٧ افرنجى - (٧١٣٢٧ ى.)
بازار - يوم الاحد - يكشنبه

بو تاريخى توحيد اتراك تاريخى عد ايتدك. آسيايه طوغرو عثمانلى افكار حره‌سنك جريانى بوقاريده‌كى تاريخدن باشلادى. بو تاريخى مبدأ اتخاذ ايتمكده مجتمعاً حاضر بولنانلر :
احمد كمال ، احمد آقايف ، حسنى ، م . ه ، ع ، ح ، ا . بك ح ، محمد حسين ، محمد رضا ، على حسين ، ب بك آ ، محمد فضلى

باكودن ، اون آلتى كون صكره بر آقشام اوزرى « قرادنووسقه » كچمك اوزره واپور بيلتلريمزى آلدق . نولون ، ايكنجى موقع ٨,٥٠ روبله‌در . او زمانلرده روسيه قزل قانلر ايچنده يوزمكده اولديغى ايچون قامارده‌ده ايكن ايكى روس پوليسى كله‌رك قابا ، وحشى شاقلابانلقلرله اشيامزى واوستومزى باشمزى تحرى ايتمشلردى كه : بو صورتله تحرى وتعقيبه روسيه‌دن بشقه هيچ برطرفده، حتى هيچ برحكومت مستبده ديارنده تصادف ايديله‌مز. بينديكمز اوفاق واپور ، حزر — غاسى دكزينك اك اوفاق دالغه‌لرندن بيله متأثر اولارق چالقانيوردى . نهايت، بو اوفاق كمينك ايچنده بعض وحشتلر، برچوق

چالقانمقلر کچیردکدن صوکره ایرتسی کونی ساعت اونده
« قرادنووسق » ه یاناشدق . « قرادنووسق » بحر حزر
کنارنده تورکستان شمندوفریله اسیای وسطایه مربوط
یکی وکوچك برشهردر . اوفاق برده کورفزی واردر.
وابورلر احشاب ریختمه یاناشیر . شهر غایت سس سز
وسکونت ایچنده‌در .

ریختمه چیقار چیقمازشمندوفر ایستاسیونه کیده‌رك
« مرو » ایچون بیلتلریمزی آلدق ؛ بورادن « مرو »
ه قدر ایکنجی موقع ½ ۱۱ روبله‌در .

ترن ، آنا یوردمز اولان بومقدس یرلری کچرکن ،
سیاه چادر شکلنده واسع اووالرده تورکمن قوله‌لری
حسیات عمیقهٔ ملیه‌مزی تهزیز ایده‌رك بومبارك وعظیم
یرلرك روسیه کبی برحکومت مستبده‌ٔ النده مضطرب
ومقهور قالمه‌سنه الملر چکیوردق ...

کذرکاهلرده چای بقال وسائر صاتیجیلرك اکثریسی
ارمنی ایدی . بعضاً روسلرك سیاسته تورکستانه هجرت
ایتدیردکاری اوفاق موسقوف کویلرینه تصادف
اولونیوردی .

ایکی کون صکرا برآقشام « مرو » ه واصل اوتل
دوفرانس ، مسافر اولدق روسیه‌ده هرهانکی براوتله
اینیلنجه ایلك ایش پساپورط صورمه‌سیدر .پساپورطسز

بریولجی‌یی هیچ براوتل قبول ایده‌مز. بو سببله مراجعت ایدن اوتلجی‌یه پاپورطلریمزی ویردك. بو اوتل اولدقجه تمیزجه، ولوقانطه‌سی روس ضابطاننك اجتماعگاهی ایدی.

« مرو » افغانستان وایران حدودلری کیروسنده، افغانستان حدودی اوزرنده‌کی « قوشق » موقع عسکریسنه برشمندوفرله مربوط اولدیغی ایچون اهمیت عسکریه‌سی پك زیاده‌در.

هنوز مبانئ عالیهٔ مدنیه ایله تزین ایده‌مه‌مش اولان « مرو » بو محرومیته رغماً تجارتجه حائز قابلیت اولوب جاده‌لری کنیش، وبوتون جاده‌لرك ایکی طرفی کوزل اشجار مغروسه ایله ودائمی الجریان اوفاق دره‌جکلرله جداً دلفریبدر جاده‌لر، قالدیرمسز، طوپراقدر. « مرو » ك « مرغاب » نهری کوپروسنك کنارنده، طبقی آناطولی پازارلرینه مشابه برپازاری واردر: جوار کویلردن آلیش ویریش ایچون کلن سواری تورکمنلرینك اطوار وحرکات دلیرانه‌لرینی سیر ایتمك قلوب مردانه‌یه برحس احترام ویرمکدن خالی قالماز. و بو اهالی لسان مادر ذادلرینی محافظه ایتمشلر دائما تورکجه قونوشورلر روسجه بیلنلری پك نادردر. تجارت، بوراده دخی قسماً ارمنیلرك اللرنده‌در.

« مرو » ه وصولمزك ایرته‌سی کونی آرقداشلریمزدن ایکیسی پولیسه مراجعت ایدرك، پساپورطلریمزی

طلب ایتمش ، وهرنه قدر پساپورطلریمز « مشهد » ه ایسه‌ده ایرانده اختلال بولوندیغی وایران ایله حکومت عثمانیه بیننده جریان ایدن حدود منازعاتی‌ده ، تورك اولمامز مناسبتیله بزلری دوشوندوره‌جکی جهتله اویله امنیتسز بریره کیرمکه جسارت ایده‌مدیکمزی وبناءً علیه قوشق طریقیله افغانستاندن هندوستانه کچه‌جکمزی سویله‌مشلردی .

پولیس مدیری جوابنده : مرو خطی صرف عسکری بریول اولوب اورادن کچمك قابل اولامایاجغنی ، وقرادنووسقك بوطرفده سیاحت ایسه‌حربیه نظارتنك امر ومساعده‌سنه تابع بولندیغنی بوسببله بزلرك « مرو » ه قدرناصل کله‌بیلدیکمزه حیرت ایتدیکنی سویله‌مش ، تورکستان والیسی عشق آبادده بولوندیغندن مساعده‌سنی آلمق اوزره مراجعت ایتمك الزم اولدیغنی علاوه ایتمشدی .
وبرایکیمز بوایش ضمننده عشق آباده کیدر ایسه‌ك ، « مرو » ده قالاجق دیکرلریمزك ضبطیه نظارتی آلتنده طوتولاجغنی کتم ایتمه‌دی او آقشام ، آرقداشلریمزدن حسنی بك ایله ماکینیست رضا بك بوایش ایچون عشق آباده کیتدیلر . اشبو پولیس وقعه‌سندن صوکرا ، ودرعقب شیوعیله هرکس بزه تحف باقمغه باشلادیلر .
او آقشام اوتلده ، طربزونلی روم وطنداشلریمزدن ؛

بریسیله کوروشمشدك . بو همشهری و قتیله قفقاس دمیر
یولنده ماکنه‌جیلك ایدوب مؤخراً چیقارلمش شیمدی‌ده
طاشکندده فرونلری تسخین ایچون برنوع غازاوجاقلری
اعمالیله و بواوجاقلردن مروده طابورلره صاتمق واستعمالنی
اوکرتمك ایله بورالرده بولوندیغنی واشتغال ایتدیکنی
سویله‌مش ایدی. بوذات قوشقدن کچه‌جکمزی اکلاینجه
قوشقه دائر بعض شیلر سویله‌مش وبزم حیرتمزه جواباً :
هر وقت بو یولدن تورکلر کچر بونلر اکمکجیلك وسائر
ایشلرله مشغولدرلر ، اونلر دائما بورالرده‌درلر اونك
ایچون اونلری کیمسه منع ایتمز . فقط سزك قیافتکز
وحرکاتکز روسلری قورقوتدی . اکر او اکمکجیلرك
حال وقیافتنده کلمش اولسه‌یدیکز کیمسه‌نك نظر دقتنی
جلب ایتمز ومشکلاته اوغرامز ایدیکز . دیمشدی .
آرقداشلرك عشق آباده حرکتندن صوکره مروده
ایکی کون قالمش وبر آقشام کلیکز .. مالده بر تلغراف آلمش
اولدیغمزدن آرتق مرودن قوشق طریقیله کیدمکلکمز
امکانسز اولدی : واو آقشام حرکت ایده‌رك عشق
آباده چیقدق . (Grand Hôtel) ده آرقاداشلریمزله
بولوشدق .
بزدن اول عشق آباده کلن آرقداشلر ، والینك
آدملرندن ترك برذاته تصادف ایتمشلر . اوترك ذات :

بو تشبثكز ثمره‌سز قالاجقدر. زيرا : روسلر اورادن ، كيمسه‌يى كچيرمزلر ، والى‌يه سويله‌يه‌جك اولورسه‌كز ، مطلقا پترسبورغه تلغراف چكه‌جك ؛ او تلغرافك جوابنى آله‌جه‌يه‌قدر سزده بورالرده پريشان اولاجقسكز . اييسى ينه ايران طريقنى ترجيح ايتمكدر . ديمش ، وبو سببله ايران طريقنى طوتدق ذاتاً قاهره‌ده ايكن بر آرقداش ، بزه بو جهتى اخطار ايتمش اولديغى ايچون پساپورطلريمزى احتياطاً روسيه طريقيله مشهده قدر آلمشدق »

عشق آباد ، بيوك ، يوللرى وسائر مبانى و آثار مدنيه‌سيله يكى بر شهر اولوب ، اهميت تجاريه وعسكريه‌سى ايله‌ده شايان ذكر ايسه‌ده بوتون بو جهتده مخصوص سكونتدن حصه‌داردر .

توركستان وسطى واليسنك مقرى ، وايران حدودينه پك يقين اولديغى جهتله‌ده عشق آباد برموقع عسكريدر توركستان طابورلرينك برچوغى بوراده اولوب ؛ شهر ، قطعياً عارضه‌سز براراضيده بنا ايدلمشدر . واهاليسنك قسم اعظمى ايرانلى ، توركمن ، روس‌ در »

عشق آبادده اوچ كون قالارق ايشلريمزى بيتيردكدن صوكرا ، دائما عشق آباد ايله مشهد بيننده سفر ياپان آرابه‌لردن بر آرابه كرالادق .

عشق آباددن ايران حدودينه قدر اولدقجه منتظم

شوسه اوزرنده آرابه‌مز طی طریق ایتمکه باشلادی . حدوده یاقلاشنجه یول ، تعوج ایتدی ، مرتفع داغ وتپه‌لری آشمغه مجبور قالدی .

آرابه شرکتلری یولده منزللرده‌کی دیکر حیوانلری آلارق ، دائما یکی قوتله یوله دوام ایدییورلردی . واوتپه‌لرده کچیردیکمز سیاه کیجه‌لری شدتلی ، بی‌انصاف صوؤقلر خالا خاطرمده‌درکه متصل و اصلا نسبتسز یوکسك و آلچاق انیش وچیقیشلرده آرابه‌مزك صارصینتیسی آرابه ایچنده هپمزی بر صدمهٔ مدهشه ایله بری بریمزه چارپیور ، صانکه بر تهلکه صاعتلری کچیرمکده اولدیغمزی اخطار ایدییوردی .

نهایت ، طبقی حیاتده اولدیغی کبی اوبله چارپیشه‌اوروشه روس کومرو کنه واصل اولابیلدك ، پسابورطلریمزی ویزه ایتدیردك .

بوراسی ، اوفاق کویلر ، عسکری باراقه‌لری ، باروتخانه ، مدافعه‌یه الویریشلی اسکی اصولده قیشله‌لر ، تلغراف وتلفون خطوطی ایله ، حقیقةً برحدود اولدیغنی کوستریبوردی .

بورادن آریلنجه بیطرف منطقه‌یه کیردك ؛ فقط یولك بربادلغیده ، بوارض بیکسده تضاعف ایندییوردی . اوچ ساعت صوکرا ایران کمرکنه واصل اولدق . بورایه

قادار کچدیکمز اراضیده عسکره وعسکرلکه دائر هیچ برشی کورمه‌دك . ایران حدودنده قارشیمزه برباد بر خرابه ، پژمرده وخراب برشخص چیقدی . بوشخص پژمرده ایران کومروکجیسی ایمش ؛ اشیالریمزی معاینه ایتدی . اوآقشامی واو کیجه‌یی بوراده کچیرمکه مجبور اولدق . پنجره‌لری قیریق ، قاپیسی یارم ، طوپراق بریر اوداسنه یرلشدك . بوتون شوکوچك سیاحتمزده بورایه قادار ، بویله سفیل بریر ، بویله سفیل برکیجه کچیرمه‌مشدك . آقشام کومروك مأموری ، معاینه ایچون پساپورطلریمزی ایسته‌مشیدی ؛ براز صوکرا بزی‌ده جلب ایتدی . چونکه پساپورطلریمزی ایران قونسلوسنه تصدیق ایتدیرمه‌مشدك . قاراناق قاپیلردن کچه‌رك ، اما حیوان آخیرینه بکزه‌ین بریره ادخال ایدلدك ، طبیعی ، آغاج کووده‌لرندن ولا یعد اوروجك یووالریله مستور طاوانلی بودائره رسمیه‌یه کیردیکمز زمان ، میرزا افندی ماصه‌سی باشنده احترام ایله داورانه‌رق ، بزی قبول ایتدی ، واوطورمق ایچون یرکوستردی . اصل باش مأمور ، یوکسکجه برقاپیدن کورونن دیکر براوداده کمال عظمت شرقیه‌ایله اوطورمش نارکیله‌سیله مشغول ایدی ؛ بزلری نظر مغرور ایله کوزدن کچیردی .

کاتب افندی ، خارجدن ممالك دولت علیه‌ٔ ایرانه

کیره‌جکلرك ، ایران قانونی موجبنجه ، پساپورطلرینی
ایران قونسلوسلرینه ویزه ایتدیرمه‌لری لازم اولدیغنه
وعکس حالده ایکی مثلی خرج ویرمه‌لری اقتضا ایتدیکنه
دائر بر امرنامه اوقودی . بزده پاره‌لری چوزولدك .
شیمدی آرتق بوجزایی نقدی کیفیله اوبر اودامزده
والیزلریمزه یاصلانه‌رق فقط اصلا اویومایارق ، صفا آلود
بر کیجه کچیردك ! فجرله برابر آرابه‌جی حیوانلری قوشدی .
بزده اوقسوت انکیز بایقوش یواسندن وقتبدن اول
چیقدق . یوله دوزولدك .

روسلرك ۱۸۸۰ – ۱۸۸۱ ده تورکستان وسطاده
تورکمنلره قارشی آچدقلری محاربات خونریزانه‌ده وتکه‌-
لیلرك قوتلرینه نظراً پك زیاده قوته اولان جنرال سقوبلف
قوماندا سنده‌کی اردوبی سوق ایدرکن تورکمنلر طرفندن
اوغرادیغی هجمات ومدافعات متینه‌یه حتی دوچار محاصره
اولان تورکمنلرك خروج حرکتلرنده جنرال پتروسه
ویچ کبی قوماندانلر ضایع ایتمك راده‌لرنده‌کی تلفاته قارشی ،
اوراده تحدید حدوده قرار ویرمشلر ؛ وتمدید حدوددن
صوکرا خراسان ایله تورکستان تجارتنی تأمین وتزیید
ایچون بر آرابه یولی آچمشلردر . اویول ، ایشته شمدی
بزی سمت مطلوبه کوتورن بویولدر .

باجکراندن صوکرا یول ، برمثلی داها برباد لاشدی .
اوکله اوزری « قوچان » ه کلدك ، آرابه‌نك حیوانلری
دکیشدیرلدی ؛ برقاچ ساعت استراحتدن صوکرا تکرار یوله
چیقدق . کنیش شوسه‌نك دونك نقطه‌سنده ، الچاق
بردام اوستنده برداوول دومبه‌لك ، برده اسمنی بیلمه‌دیکم
برمتره قادار اوزونلقده ، آلت طرفی بوروشکلنده اوزون
نقره ترنم ایله بایرامی اعلان وتبشیر ایدن بش کیشیلك
عجیب برهیأت سازنده‌یه تصادف ایتدك . « قوچان » دن
صوکراده خاطری صاییلیر . دره‌لری تپه‌لری آشدق .
هیچ برمنزلده ایکی ساعتدن زیاده قالمایارق عشق آباددن
مشهده قادار طی رحال ایتدك .

مشهد ، طوپراق برقلعه ایله محصور اولوب بوقلعه‌لرده ،
برقاچ قاپینك اوزرنده ، بکتاشی کلاهنه مشابه ایران طرز
معماریسنده اشکال ایله نهایتله‌نن ایکی ستون ، جالب
نظردر . قاپیدن کیرنجه دوغرو کومروك ویسا پورط
دائره‌سنه — که برخانك خانجی اوداسندن عبارتدر . —
کلدك . اشیالریمز وکاغدلریمز تفتیش اولونمشدی .
اوراده ، تورکجه بیلن برقاچ کیشی‌یه تصادف ایتدك : اجنبی
اولدیغمز ایچون ، براوتل صورمقده ایکن ، سیاه صاریقلی ،
برایران اخوندی : — أوت بویورك ... دیه بزی آلدی ؛
برخانه‌یه کوتوردی . بزی کوتورن اخوند ، سید عباس ،

افغانستان امیرینك بیوك مخدوملری عنایةاه خان معین السلطنه حضرتلری

وبرادری حسین که بونلردزیارتجی دینیلیرایمش ؛ واولرینك
برقسمنی بزم کبی ظهورایدن یولجیلری قبول ایتمکه تخصیص
ایتمشلر . بواوه کلنجه‌یه‌قادار کچمش‌اولدیغمز دار وبرباد
سوقاقلر ، ومائل انهدام ، بری برینه‌دایانمش دیوارلر ،
حاصلی بوتون مشهوداولان‌شیلر ، اوقادار قسوت‌انکیز ،
بومشهد مقدسك مدنیتی حقنده فکرلریمزده برحزن
وألم ، بررنج سقوط حاصل ایتمشدی .. بو ، اوتل ، دیه
کتیرلدیکمز خانهٔ‌قسوت‌مدارده ، یره یاییلمش برصوفره
بزی اوزرنده ، معلوم عجم پیده‌لری ایله ، أت صوبی ،
برأت یخنیسی‌داهابیلمم‌نه‌دن‌عبارت ، وهپمزك‌صوایچمه‌مز
نك برچاناق‌احتوا ایدن،بر آقشام‌یمکی‌بیدك که: ایکرندیریجی
بررعشه ویرن‌خاطره‌سی الآن باقیدر . جناب سیدعباس
خان ـ لطفاً ـ صوفره‌مزی تشریف ایتمش ایدی . عجم
پیده‌لرینی‌أت‌صوینه‌دوغرادق ؛ ـ حالا تعجب‌ایدییورم ـ
بیلمم ناصل ، قاشیقسز اوله‌رق بوعجم پیده‌لی أت صوینی
ییدك وایچدك . وبوطرزیمك‌ییمك ، آرتق مشهدمقدسدن
باشلامشدی . آقشام (مهمانخانه) صاحبنك‌دیکر برادری
سید حسین خان کلدی ، کمال جدیتله بر آز کوروشدکدن
صکرا ، زیارتجیلر بولوندیغندن بحث ایده‌رك چکیلوب
کیتدی ... یاتمق‌زمانی‌کلنجه‌عباس‌خان یینه ظهور ایده‌رك
بورایه‌کلن زوار یاتاقلرینی برابر کتیریراولدقلری وبو ،

عادت اولارق قالدیغی ایچون فضله یاتاقلری بولونمادیغنی ، بناءً علیه بونلرله اکتفا ایدیلمه‌سنی رجا مقدمه‌سیله برقاچ یورغان وایکی یاتاق براقدی . بزم ده ذاتاً بطانیه‌لریمز اولدیغی ایچون : پك اعلا ، بونلر فضله‌در بیله .... دیه بیله‌رك ، اورایه قادارکی حیاتك تبدل ایتمش تحف برکیجه کچیره‌رك کولوشدك .. وبو ، ایچینه کیره‌جکمز ، یاشایشك ، اوقادار یکی که : ابتدائی ، مقدمه ، عتبهٔ حیات ابتدائیه‌یه وضع قدم ایتمش اولدق .

ایرته‌سی صباح ، امام رضا حضرتلرینی زیارت ایتمك ارزوسی واردی . اولا حمامه کیتمك ، بورایه قادارکی یولجیلغك توزندن طوپراغندن ، لوثیاتندن تمیزلنمك ایسته‌یوردق . بزم اغایه اولا بونی سویله‌دك . ایکی برادر ، عباس وحسین خانلر اوکمزه دوشدیلر ، حمامه واصل وداخل اولدق . بوحمام ، پك باشقا برحمامدی : مدخل ، طبقی بزم حماملر کبی ، صویوناجق مختلف محللر ، ایکی اوچ آیاق مردیون ایله زمیندن یوکسك ... قاپی‌یه یاقین قاصه باشنده حمامجی اورته‌ده اوفاق بر حوض ... حمامك اصل ییقانیلاجق ایچریسی‌ده ، یالکز صویونولاجق یرلری اولمایارق طیشاریسی کبی ، کیردك ... برحوض که : ایچنده‌کی صو ، صابون کوپوکلریله قیل پارچه‌لریله ملوث ، وایچنده ایکی اوچ کیشی ، داها دیبه ایتمش ، هیچ اولمازسه

کوروئمز قالمش ملوناتی أل وایاق حرکتلریله صویك سطحنه چیقارییورلر.. دلاك بزه بوحوضی کوسترەرك :
ـ بویورك بورادەییقانەجقسکز.. دیدی . وبو آنده : ـ أی دیوژەن نردەسك ، کل سویله : بورادن چیقنجه نرەدە تمیزلەنەجکز !.. فریادیله باغیرمق ایستەدم ...

بوبرباد حوضه کیرمەدك. ودلاك ، فقط کمال تعجبله بزه قوغەلرله صیجاق، صوۋق صو کتیردی، هپمزی برر برر ییقادی ، تمیزلەدی . حمامه کیررکن وچیقارکن نعلین کیمك عادتیدە یوق کبی : کیررکن یالین آیاق ، چیقارکنده حوض باشنەقادار یالین آیاق.. حوض باشنده آیاقلر حوضه صوقولوب چیقارلدقدن صوکرا نعلینلر کیلەجك .. وبویله یاپیلمازسه تمیزلەنیلمش عد ایدیلەمز ایمش!.. بونی دخی قبول ایدەمەدك، ونعلینلریمزی کیدك ..

حمامدن چیقنجه ، امام رضا حضرتلرینك زیارتنه کیتدك : کوزل بنا ایدیلمش برجامع ، حولیسنه کیردکدن صوکرا ، تکرار برقاپیدن کیرەرك اصل زیارته داخل اولوناجق قپونك مواجهەسنده بولونولیور . بورادە ایکی قاپیجی اوطورمش ... بزم زیارتجی سید حسین أکیلەرك قاپینك أشیکنی اوپدی. بزدەبالمجبوریه برحرکت تمایل کوستردك . وایچری کیرەجکمز صیرادە ،قاپیجیلر،

صانکه مقطوع ، تیانرو دخولیه‌سی کبی ، پاره ویرلمه‌دن
ایچری کیرمك قابل اولمادیغنی عارسز برافاده ایله اکلاتدیلر.
بویله مقدس ومحترم برزیارتکاهده منافع شخصیه ایله
زواری تعجیزایدن بو آدملرك شوراجقده ایقاع مشکلات
ایده‌جکنی دوشونه‌رك ، ایسته‌دکلری پاره‌یی ویرمه‌سنی
سیدحسینه تنبیه‌ایده‌رك، ایچری کیردك. تکرار برقاپیدن
کیردك ، داها برقاچ قاپی‌یی‌ده بچدکدن صوکرا زیارت
مقدسه‌نك بولوندیغی محله کیرنجه سید حسین اوقومغه،
وبزده اونك اوقودیغنی تکرار ایتمکه باشلادق . بویله
دعالر اوقویارق مرقد مقدسك درت طرفنی دولاشدق.
صندوقه‌یه یاقلاشه‌رق اوراده‌دخی دعالر ایتدك . بواثناده
تربه‌دار اولان اخوند صاحب ته‌په‌مزه بیتدی. بزه ارائه
طریق ایتدی ، وبعدالزیاره پاره آلینماسی لازم اولان
یری‌ده کوستردی !. بزده هیچ ایران پاره‌سی یوقدی،
بناءً علیه بیمز ایچون بر کاغده صارارق براقدیغمز برانکلیز
لیراسنی، تربه‌داراخوندصاحب ، برسرعت مخصوصه ایله
قاپاراق جیبنه ایندیرمکده قصور ایتمه‌دی . کیررکن
وچیقارکن قارماقاریشیق البسه‌لی، یرلره قاپانمش نیازات
وتضرعاتده بولونان برچوق زیارتجیلره تصادف ایتدك .
بونلردن جوش وخروشه کله‌رك آغلایانلر ، باغیرانلر ،
باناویر !.. دیه بوتون بر آوازایله‌حایقیرانلر واردی .

بورادن صوکرا، دیکر کوروله‌جك یرلری‌ده کوردك
بوراده شایان ذکر برشی‌وار : تربه وجامع الکتریق ایله
تنویر ایدلمکده‌در که : مرحوم مظفرالدین شاه زماننده
تأسیس اولونمش، وشاه مشارالیه امام رضا حضرتلرینك
چراغجیسی اولدیغی مشعر خط زرین ایله یازلمش بر
لوحه‌یی دیواره تعلیق ایتدیرمشدر.
امام حضرتلرینك التون کلیدینی ـ که بونی هرکس
کوره‌مزمش!ـ دخی لطفاً کوستردیلر ... زیارت ایتدك؛
حریفلر اوقادارقورنازکه نه‌اولورسه اولسون اولا اوپوب
اوندن صوکرا ویرییورلر ... طبیعیدرکه اواویله یاپنجه
آلان آدمك دخی اونا تبعیت ایتمه‌سی لازم اولور .
اوندن‌صوکرا، سوپورکه‌جیلر، بزده قرآن اوقودق،
دیه، پاره ایسته‌ینلرك ، کل صوبی سرپه‌رك آرقه‌مزدن
قوشان حافظلرك‌حد وحسابی یوقدر ... هپ‌سید حسنه
حواله ایدرك حشراتك اللرندن یاقایی صییرمش؛ براسلوب
ایله‌طیشاری فرلایارق أوه قاچمشدق ....
مشهد مقدسك چارشوسنی، حمامه‌کیدرکن کوردك .
اوزری قپالی ، بدستان کبی ، قدیم اصولده . ذاتاً
مشهدده قدیم اولمایان یالکز امام رضا حضرتلرینك
زیارتکاهلرنده‌کی الکتریق تنویراتیدر ...
مشهدده یدی‌کون قالدق. لکن یدی کون طرفنده

حمام زيارتدن باشقا بر يره چيقمادق . آرقاداشلردن رضابك
ومحمد افندی بر آز بازاره چیقمق ایسته‌دیلر ؛ مشهدده
امام رضا حضرتلرينك تربه‌سنه كيده‌جك يولده ؛ بازار
داخلنده بر بويوك زنجير وار ؛ بو زنجير حدودی ارئه
ايدر ، يعنی اورادن اوته‌يه خرستيان اولانلر گچه‌مزلر ؛
بزم آرقاداشلر ، زنجيری گچمشلر ، ايرانيلر فيتيلی آلمش ،
متعصبين كمال حدتله ، فقط بر ر ايكيشر طوپلانمغه ،
كيدرك بويوجك بر قالاباليق اولمغه ، تك توك حركات
واشارات تهديديه ، باشلامشلر . بركت ويرسين كه
دائرهٔ تهديددن فيرلايارق ، تجاوزه تصدی ايدن اولمامش ؛
اكر بركشی تصدیٔ تجاوز ايتمش اولسه ايمش ، پدرك
باپراقدارلغنی آكلاتيلنجه‌يه قادار ، او بيكلرجه كيشينك
ضربه‌لری آلتنده محو اولمق پك زياده ممكندی . بر تقريب
ايله اشبو تهديدات اورته‌سندن قورتولمغه موفق اولمشلر ،
بر پوليس رفاقتنده أوه كلديلر . فقط ينه پاره مسأله‌سی ...
بو اعلا پو ايسه‌ده بر قاچ پاره ويره‌رك صاوشملر ... آرقداشلر
بو حمد اولسون آشيردقلری بادره‌دن فوق العاده هيجان
وتأثر ايچنده ايديلر ... وعباس خان : بن سزه ديمه‌دمی ؟
بوراده سوقاغه چيقيلماز !.. اهالی وحشيدر . دی‌يه
زمينده بر چوق اخطارانده وحكاياتده بولونمغه پك مساعد
بر زمين قازانمشدی ....

آقشام ، آرتق مجبوریت حس ایتدك : سید حسینه افغانه کیده جکمزی ، بزه مشهدده‌کی افغان مأمورینی بولویرمه‌سنی سویله‌دك . او تاریخده امیر حضرتلری افغانستانی دور وتفتیش ایله هراتده توقف ایتمش اولدیغندن مشهدده‌کی افغان تجارت مأموری ، امیر حضرتلرینه ملاقی اولمق اوزره هراته کیتمش یرینه وکالةً تاج محمد اسمنده ، لیاقتسز ، وقیافتسز بر آدمی براقمش..

پك زیاده قیلیق وقیافت دوشکونی اولان بو آدم ، سید حسینك سوقیله بر کون کلدی ؛ حامل اولدیغمز فرمانی کوستردك . حضرت وکیل نادان وناأهل اولدیغی ایچون بزی تدقیقات زائده ایله صیقمقدن صیقلمادی : اسلام اولوب اولمادیغمزی تحقیق ایچون بزه نماز سوره‌لرینی اوقوتدی ، قرآن اوقوتدی ، المزده‌کی فرمانك تصنیع ایدلمش برشی اولوب اولمادیغنی موشکافانه تدقیق ایتدی !.. نهایت ایسته‌دیکی قناعتی حاصل ایده‌بیلمش اولمالی ایدی که : تاج محمدخان حیوان کراجیسی ایچون لازم اولان کاغدی ویردی . شاید بویله برکاغد آلمامش اولسه‌ه افغان حدودندن ایچرو کیرمك شویله طورسون بورایه قدر کیتمك بیله قابل اولماز .

حرکت ایتمك اوزره ایدك ؛ ناکاه امام حضرتلرینك بیوك تربه‌داری ، شاکردی ایله زیارتمزه کلدی ؛ حضرت

امامك كوهى خط ايله يازلمش برقرآن كريمى زيارت ايتديردى : هندوستانه كيتديكندن ، اوراده كنديسنه برچوق پارەلر ويرلديكندن وداها برچوق ماصاللردن كمال عظمتله بحث ايتدكدن صوكرا بوقرآن كريمى حتى كورمك بيله هرقوله نصيب دكل ايسەده مجرد بزم خاطريمز ايچون يانمزه قادار كلمك وكتيرمك زحمتنى اسير كەمەديكنى ، اوقادار طاتسز مبالغەلرله اكلاندى ، اكلاتدى كه . . . نهايت حريفك ألندن قورتولمق ايچون ايكى ايرا فداسندن باشقا چارەمز قالمادى .

يدى كون صوكرا برصباح سوار اولارق يوله چيقدق . مشهددن افغانستان حدودينه قادار اولان يول پك جزئى عارضەليدر . مشهددن صوكرا برنجى منزل ، « سنك بصد » ديدكلرى كاربانسر ايدركه ، بويوك بركار كير ايله قاريشيق اسكى قلعەلر طرزنده بنا ايدلمشدر . واصل اولديغمز آقشام ، بوبش آلتى كيشى يى آلابيلەجك برحجرەده ، حيوانلر ايله برابر ، كيجەيى كچيردك . صانكه ، باشى بوش براقلمش دوەلر ، بزم سفالتمزى سير ايدييوركبى ايديلر . . . ايرتەسى كونى صباحلين حركت ايتدك ، آلتى فرسخ يول قطع ايدەرك « فريمان » ە كلدك . بوراسىدە اوراسى كبيدر . بورادن صوكرا هردوردر بشر ساعت مسافەدەكى « كارزنو » ، « اسماعيل آباد »

« عباس آباد » كاربانسنز ايلرينى كچدك ؛ ايرانك صوك مرحلەسى ، حدود باشى اولان « كازيز »ه واصل اولدق ؛ ايران كومروكى دخى بورادەدر . « كازيزنو »دن صوكرا كى جوار كويلرك اهاليسى تاتار ، وشيعى المذهب درلر . . .

حدودده تذكرەلريمز يوقلاندى ، قيد ايدلدى ، اشيالريمز معاينه وتفتيش اولندى . بوراسى ديكر كويلرە نسبتاً داها بويوك اولوب ، كومروك مأمورينك اوطورديغى اوك پنجرەلرنده جام واردر !.. مأمور ، ارمنى ايدى . او كون ، بو ايشلرى بيتيردكدن صوكرا يولە چيقدق ، بيطرف منطقەيى كچدك . اقشام اوزرى ، افغان حدودى اوزرنده ايلك نقطه اولان « كافر قلعه »يه واصل اولدق . « كازير » دن بورايه قادار دورت فرسخ مسافه قطع ايتمشدك .

« كافر قلعه » بويوجك بر قلعه اولوب ، ايچنده ايكى يوز سوارى آلابيلەجك آخورلرى ، وداعراً مادار اودالرى واردى . آقشام ، قلعەيه واصل اولديغمز زمان ، بزه يركوستريلر ، وير كوسترن اون باشى ، ياخود چاوش ، يريمزده ايصينه بيلمەمز ايچون آتش دخى ياقديرمشدى . بورانك مأمورينه فرمانمزى كوستردك ، صباحه قارشى قوصاندن اورايه كيتمكلكمز ايچون خبر كلدى . صباحلين ايركندن ، اوچ سوارى رفاقتيله قوصان ايچون يولە چيقدق . قوصان ، كافر قلعەدن صوكرا

برعسکری موقع اولوب ، بر بولوك سواریسی ، وحدود مأمورلری بوراده مقیمدر . اولدقجه واسع برقصبه‌در . قلعه‌لری ، بعض خرابه‌لری الآن موجوددر بوراسی ماضیده دفعاتله تورکمن هجماتنه دوچار اولارق خراب اولمش ، تکرار بنا ایدلمش .

بزی دوغرو « حیدرخان » برینك أوینه ایندیردیلر. وبو بیت حیدرخان بریر اوداسندن عبارتدی. بزی کورن خلق ، شیمدی‌یه قادار کورمه‌دکاری برشیلر کورمش اولدقلری ایچون أولرندن چیقیورلر، سیریمزه کلیورلردی.

آقشام ، « دفه‌دار » دینیلن برسواری اونباشیسی ، قایبجیله قاصاطورسیله یانمزه کلدی ، وکیجه‌یی بزمله برابر کچیردی . وبوندن باشقا برقاچ عسکر داها خدمتمزه تعیین اولوندی . بوراده اثر مهمانوازی کوردك .

« غلام نقشبند خان » حدود محافظی ، آق صاقاللی ، غایت ایی برملازم ، بر آقشام نامنه برضیافت ویردی . بو ضیافتده شرقه ، وافغانستانه مخصوص اصولده یمك ییدك . یدی کون بویله قالدق . نهایت هراتدن امر کلدی . بزده تکرار باشقا محافظلر ومهماندارلر ایله یوله چیقدق .

پهلوان کوره‌شدیرمك ، کوچه‌ك اویناتمق کبی شیلر ، قادین فیستانی وداها برطاقم قیافتلرله عادتا قارناوال

اکلنجه‌لرینه بکزه‌ین ، وفقط سویهٔ مدنیه‌لریله متناسب ملوث ، قارماقاریشیق اکلنجه‌لر افغان دیارنده دخی پك زیاده رواجده اولدیغنی استطراداً ذکر ایتمك لازمدر .

حرکتمزدن اوچ ساعت صوکرا «تیربول» ه واصل اولدق . بوراسی کومروك محلیدر . وبوراده بولونان مأمور، حقمزده پك زیاده نزاکت کوستردی . بوراده «قوصان» صویی اوزرنده مکمل ، فقط آرتق سنه‌لرك تأثیراتیله خراب برکوپرو واردرکه وقتیله انکلیزلرك یاپدیرمش اولدیغنی روایت ایدییورلر . بوندن صوکرا «رباط شباش» ده یوکسك برتپه‌ده‌کی کویده، غایت نظر آشوب منظره‌لی براوداده کیجه‌یی کچیردك . «رباط چرخه» کاربانسراینده‌ده برکیجه قالدق . وهراته اون دقیقه‌لق برکویده‌ده برکیجه‌یی کچیردك بوراده مشهد شهبندری عبداه خان ایله مشرف اولدق بو ذات نازك تربیه‌لی وقوفلی برذات‌ایدی مشهدده بولنه‌مدیغنه‌تأسف ایده‌رك اثر نزاکت کوسترمشدی . وبزم حیوانله کوچ کچیدیکمز یرلردن ارابه‌ایله کیده‌جکنی کمال حیرتله کوردك .

هرات

هرات شهری — هرزی روت نهرینك صاغنده منبث برواديده مبنی‌اولوب ۱۳ عصرده انشا اولنمش‌اولان

مكمل برجامعك اليوم پك قديم وغايت مصنع موزاييك،
كوفى خطوط ايله مزين اولان يالكز التى مناره سنك حرابه سى
موجوددر . نفوسى ٤٥,٠٠٠ روس موقع مستحكمى
اولان قوشق بركونلك مسافه‌در. وحراساندن وروسيه
هندوستانه كيده جك مستولى اردولرك خط الحركاتى
اوزرنده بولنديغندن اهميت عسكريه سى زياده‌در .

شهر دائراً مادار طوپراق برقلعه ايله محاطدر. قلعه
درونند‌ه ايكى بيك قادار خانه واردر . شهر ، جوارى
پك زنكين ميوه باغچه‌لريله دولودر . هرات جوارنده‌كى
لا يعد زيارتكاهلر ميانند‌ه ، حضرت عبدالله انصارك
مدفن مباركارى ده واردر .

هراته داخل اولونجه ، دوغرو هرات أتابكنك
اقامتكاهنه كوتورولدك . والى حضرتلريله مشرف اولدق.
والى ، بوجسيم دائره‌نك ميدانه ناظر براوداسنده ، پنجره‌يه
ياقين ، مزين برميندر اوزرنده اوطورويور ايدى .

موسم قيش اولديغندن اوجاق يانيور ايدى. ومستطيل
الشكل اولان اودانك ميدانه باقان پنجره‌سنه ناظر ديكر
كوشه‌سنده برقاريوله واردى . والى ، محمد ثرور خان
بزه بش دقيقه قادار ابذال التفات ايتدكدن صوكرا ،
يورغون اولديغمزى تقدير ايده‌رك استراحتمز ايچون
مساعده ايتدى .

بوقوجه دائره‌ده، بر طاقم معوج مردیونلردن اینه‌رك، برچوق قاپیلردن کچه‌رك بزه تخصیص اولونان یره داخل اولدق . بوراسی ، والی حضرتلرینك دربار یاپدقلری میدانه ناظر ، بویوجك برصالون اولوب ، قویو قیرمزی زمین اوزرینه یالدیزلرله منقش ایدی . وتأمین استراحتمز ایچون ممکن اولان اهمیتك دریغ ایدلمه‌دیکی کورونویور ایدی . یمکده بیله بزی کندی کندیمزه براقمغی دوشونمشلردی .

یمك ، یره سریلمش مشینلی برصوفرا بزی اوزرنده ، دورت بش قاراوانه ، فقط هربری مختلف طرزده پیشیرلمش پیلاو ، برقاچ سبزه ، طورشو ، قاوون ، قارپوز .... موسمی اولمازیغی حالده اوزوم و آرمود .... میوه تبسیلری کونده ایکی اوچ دفعه تبدیل اولنوردی . کزمکلکمز ایچون هربریمزه‌ده حیوان تخصیص ایدلمشدی . بوطرز مهمواننوازی مظهریتی ایچنده ، هراتده یدی کون قالدق . وبومدت ظرفنده لوازم سفریه‌مز احضار ایدلدی . بزه اورا لسانده پوست دیدکلری طوپوقلره قادار اوزون، قویون پوستندن معمول کورکلر ویردیلر . افغانستانده بونوع کورکلر همان عمومی کیدر، چاریق ، یول ایچون یاتاق یاصدیق ، حاصلی هیچ برلازمهٔ سفریه‌مز اهمال ایدلمه‌دی . هرشیئی حاضرلادیلر .

بو برهفته ظرفنده آفشاملری آتلره بینه‌رك هراتك
قلعه‌سی خارجنده تنزه ایدردك ، بر كون ، والینك اوداسنك
اوكنده‌كی میداندە برطابور عسكر ، ادمان تعلیمی یاپمشدی ،
عسكرك قیافتی خایلی منتظم ایدی . تعلیمك ختامنده نائب
الحكومه محمد ثرورخان عسكره مؤثر برنطق ویره‌رك
هپسینه هدیهٔ نقدیه توزیع ایتدی . بوندن ، والینك
علوجنابی وسماحت شخصیه‌سی دخی شایان ذكر ایسه‌ده ،
شوشكل وطرز عسكری جهتیله افغان حكومت اسلامیه‌
سینك شوكت وقوتی استدلال ایدیله بیلیردی .

« هرات » ك أولری عربستانده اولدیغی كبی هپ
طوپراغدر . چارشیسی ، اوستی قاپالی ، بدستان طرزنده
اولوب اوفاق ، تفك ، غیرمنتظم دكانلر ، ودار سوقاقلردن
عبارتدر بورا اهالیسی ، اجنبی نامیله همان هیچ كیمسه‌یی
كورمه دكلرندن بزه پك زیاده حیرتلرله باقیورلردی .
كزمكه چیقدیغمز وقت یانمزده‌كی اونباشی ، (خبردار)
دیه سسله‌نه‌رك بوجم غفیر آراسندن بزه یول آچاردی .
آرتق كون كلدی : اون سواری ، آشجی ، خدمتجی ،
مكاره‌جی محافظ كبی برقافلهٔ محتشمه ایله ، ووالی محمد
ثرورخانه برووداع احترام وتعظیمكاری‌یی ایفا ایده‌رك
یوله چیقدق .

هراتدن کابله اوچ یول واردر . بونلردن بریسی
ترکستاندن؛ بریسی جنوبدن قندهار طرفندن، اوچنجیسی ده
داغ یولی اولان هزاره جات جهتندن کچر .. هزاره جات
یولی اولکیلره نظراً اداها کسدیرمه‌در . کرك تورکستان
وکرك قندهار طریقیله کابله قرق کونده کیدلدیکی حالده
هزاره جات یولیله ، هر کون برمنزیل یعنی : اوچ دورت
ساعت مسافه قطع ایدیله‌رك یالکز ییرمی آلتی کونده واصل
اولونیور . الك یاقین بولونمه‌سی حسبیله هزاره جات یولنی
ترجیح ایتمشدك .

برنجی رباط ، هراتدن ایکی بوچوق ساعت صوکرا
پل پیر رباطی ایدی .

رباط : افغانستانده سرکاری ، یعنی حکومت طرفندن
انشا اولونمش کربانسر ایلردرکه : پیاده یورو ییشی ایله
علی الاکثر اوچر ساعتلك مسافه‌لرده بنا ایدلمشلردر .
هر کاروان ، کونده بر رباط قطع ایدر . قرق بش اللی متره
مربعنده بولونان بوقوناقلر قاپیسندن داخل اولونجه صاغ
وصولده کدامدار ، رباطده آرپه صامان، وسائر ادوات
صاتان وحکومت طرفندن معین صاتیجیلرك اودالری ،
صوکرا دیکر برمیدان اورته‌سنده برمسجد ، وبونی دائراً
مادار اوفاق اوفاق اودالر ودیکر طرفده آخورلر اشغال

وتوقیف نظر ایدرلرکه ، بر رباطی کورمش اولمق هپسنی
کورمش اولمق کبیدر. چونکه : هپسی عینی شکل و حالده در .
قاپیدن کیریلنجه دیوارده بر نظامنامه کورولور . بو نظامنامه ده
یولجیلرك قیون، دوه کبی حیواناتك کیجه یی کچیرمك ایچون
ویره جکی فیأت مقدرلری محرردر. بوده پك جزئی برشیدر.
افغانستانده هنوز موجود خان واوتل کبی مهمانخانه لره
اولمادیغی ویوللرده باریله جق مسکنلر بولونمادیغی جهتله
حکومتك بومؤسسه لری یولجیلره فوق العاده سهولت
واستراحت تأمین ایتمکده درلر. بعضی رباطلرده جزئی عسکرده
واردر. عینی زمانده بونلر، قلعه وظیفه سنی ده ایفا ایتمکده درلر،
کاملاً طوپراق اولوب دیوارلرینك ثخنلری یاریم متره دن
فضله در .

ایرتسی کونینه هرات وادیسنی تعقیب ایتدك . یولك
صولنده « دوبندر » داغلرینك اتکلرنده برچوق پیکارلر
وار ایدی . جنده خان قریه سندن صوکرا پیل پیری یه
سکز فرسخ مسافه ده قریهٔ ماروا کوینه یاقین عینی اسمده کی
رباطده کیجه له دك . اوچنجی کون ، ماروا رباطندن
صوکرا ، اوبه رباطنده قالدق . بو رباط ایله اوبکی رباط
آراسنده کی مسافه ۱۱ فرسخ اولوب بوندن ایلریده
هر یاریم ساعت مسافه ده بر فرسخ اشارتنه تصادف اولونور .

قیافت عسکریه‌ده

اوبه قریه‌سندن صوکرا یول غایت‌دار وادی‌یی تعقیب ایدییوردی . تغور صورورباطنه ایندك که اونك مسافه‌سی، دیکرلرندن آیری اولارق ؛ آلتی ایدی. بورادن صوکرا یول ، نهرك صول طرفنده‌کی عارضه‌لی أتکلردن کچن دار وطاشاق برخطی تعقیب ایده ایده خواجه چشت رباطنه ایندی.

آلتنجی کون ،خواجه‌چشتدن‌صوکرا ، هرات نهرینك وادیسنی کچدکدن صوکرا دیکر وادیلردن وتپه‌لردن ، غایت دولامباجلی برطریق یورودك . او کیجه‌یی رباط حارزارده ، ویدنجی کون عینی اعواجلر ودولامباجلر قطع ایده‌رك ، غایت لطیف برمنبع صوینك کنارنده یمك ییدك . هرکون‌یولده برایکی‌ساعت‌مسافه کیتدکدن صوکرا توقف ایدییور ، ترکه‌لریمزدن نواله‌لراینديره‌رك نواله‌چین اولویوردق ؛ هپ بو نواله چین‌اولمقلر کوزل صوباشلرنده، آغاچلقلر آلتلرنده اولویور ، بوتون برسفریلك مشاق وزحمتی بوصورتله اخذمکافات ایدییوردی .

سکزنجی کونی ، غایت‌مرتفع داغلردن کچدك ؛ یول، یك قاریشیق ایدی. اراضینك زیاده داغاق اولمه‌سندن یول ، بعضاً یکنسق دره‌لره اینیور ، بعضاً اك یوکسك ارتفاعلره چیقیور ایدی . بویله‌جه ایکی طرفی یالچین

قایالرله بر عظمت طبیعیه عرض ایدن بر بوغازی کریده براقه بیله‌رك تنکیازو رباطنه کله‌بیلدك . دوقوزنجی کونی غایت مرتفع ایکی داغ آشدق . وادی‌یه ، اینه‌جك یولك صول طرفنده درت بش دانه قورده تصادف ایتدك . مهمانداریمز نقشبند خان ، هرنه قادار مارتین آلارق حیوانی سوردیسه‌ده ، قورتلر ، اکلاشیلان آچ اولمادقلری ایچون ، قاچیشلردی . وبز کمال آسودکی ایله شارك رباطی صوکنارینه اینمدك .

هزاره جات یولی ، هند قوش داغلرینی تعقیب ایتدیکندن یول ، همان هرکون ، عینی منظره‌دن عبارت داغلردن ، دره‌لردن کچیوردی . کندریم رباطنه ، سفرك اونجی کونی واصل اولمشدق .

بوندن صوکرا کی رباط ، رباط تره‌بلاق ایدی . آهنکران رباطی ، اکثریسی کبی دولامباجلی یوللردن کوتوره‌رك هرات صویی کنارنده بریره اینمدیردی . بوراده رباط جوارنده متنوع مرمر طاشلری پارچه‌لرینه تصادف ایتدك . آرتق ، متعاقباً « کوسیه » و « بادکه » رباطلرینی‌ده قطع ایتمش بولوندق . ۱۵ نجی رباط ، دولتیار - قریه‌سنك جوارنده ، لطیف بر وادیده ٦ فرسخ مسافه‌ده ایدی . بورایه قادار اولان رباطلر ، هرات ولایتنه تابعدر .

هزاره جنكيزخان ايله برابر كلوب بوحواليده هزار هزار توطن ايتمش اولان افراد جنكيز ، آرتق بوديارك اهاليسى اولوب قالمش ، وبطندن بطنـه تماماً يرليلشمش ايسه‌ده‌الآن قيافت وسيمالرى روسيه‌توركلرينك طبقيسيدر. بونلرك مسكون اولدقلرى اراضينك صرب وقوة انباتيه‌سى بوسببله فقير بولونمسنه رغماً اهالينك أولرى خالى منتظم وطاشدن ، عادتا قلعه رصانتنده ايدى . حيوان يتشديرـ يرورلر ، وقادينلرى برك تسـميه اولونان برنوع شاياق نسـجيله اشتغال ايدرلر .

افغانستانده‌كى شاياقلرك اك اعلاسى هزاره‌دن چيقار. وقتيله افغانليلر ايله بينلرنده شيعيلك سنيلك كبى تعصبات مذهبيه‌دن متولد منـافرت و نفـاق واردر . حتى امير عبدالرحمن خان زماننده بونلرك اوزرلرينه عسكر سـوق ايدلمش ، قلعـه‌لرى تخريب ، كنديلرى تدمير اولونمشـلر ؛ قادين وقيزلرى كابله كتيره‌رك صاتيلمش لر ايمش . . . واليوم كابلده‌كى جاريه‌لرك اوزماندن قالديغى روايت ايديليور .

امير حبيب الله خان حضرتلرى ، عصر حاضرده انسـان آلوب صاتمه‌نك انسانيت واسلاميته نه قادار عار وشين اولديغنى تقدير بويوردقلرندن اشبو اخذ واعطاى

سفیلی منع ایتمشلردر . یعنی الیوم افغانستانده جاریه تجارتی قالمامشدر .

قزل ، سقوه‌لعل ، کرمان ، ازغرات ، پنج آب ، زرسنك ، مارخانه رباطلری کچیلدی ؛ کابل جوارنده جارده دیدیلن وادیده قلعه‌فیض‌ده برکیجه قالارق وصولمز ، شهره بیلدیرلدی . ایرته‌سی کونی علی الصباح یوله چیقدق . ساعت اوچده ، یولمزك اوزرنده ، سرای باغچه‌سنده ایکی فسلی کورمشدك که ؛ بواوزاق ، وطنمزدن بعید اندر بعید مملکتده ، وطنداشلرینی استقباله کلمش حسن حلمی وعلی فهمی بك آرقاداشلریمزی کورمك ، بزم محروم ومتحسر روحلریمزده ناصل بر هیجان حار و سوزشدار احیا ایتدی . بر ایکی دقیقه اوراده قالارق ، بو عزیز آرقاداشلرله اوپوشدکدن صوکرا ، کابل شهرینه کیردك .

خارجیه مأموری شاه بك خان ومعیتی طرفلرندن استقبال اولوندق . ودوغروجه بزلره تخصیص ایدلمش اولان امیر شیرعلی خانك باغی ایچون تکراریوله چیقدق ؛ باغه وارمادن بایراقلرله دونادلمش براوفاق قیشله قاپیسنده کی قره‌غول بزی سلاملامقده ایکن تورکجه قوماندالر ویرن بیکباشی . . . . ونظام قره‌غولی کبی قاپیلرینه معلق تورکجه یازیلر کورمه‌مز ؛ وطن جدالغك حزن یتیمیله صیزلایان قبلرمزه باران حظ وسرور ، قطرات

تسلی وامید سرپدی . ونهایت اقامتکاهمزباغه بر نشوهٔ روحیه ایله کیردك :

موقع جغرافیسی

افغانستان ، آسیانك همان مرکزنده بر امارت اولوب شمالاً ترکستان، غرباً ایران ، جنوباً بلوجستان شرقاً ایسه هندوستان ایله محدوددر . مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۲۰,۰۰۰ کیلومترو مربعی اولوب نفوسی ۷,۰۰۰,۰۰۰ قدر تخمین اولنمقده‌در . اراضیسی داغاق ، اولوب همالایا شعباتندن اولان وافغانستانك شرقدن غربنه قدر امتداد ایله سلسلهٔ جبالی تشکیل ایدن هندقوش داغلری اوزرنده ۶,۰۰۰ مترو ارتفاعنده ذروه‌لر موجوددر .

حدودلری

شمال حدودی روسیه ایله اولوب عجم حدودینی تشکیل ایدن روت نهرندن صوکره اق رباط داغلری روسیه‌ده قاله‌رق قره‌تیه ومرعاب نهری اوزرنده، روسلرك مواقع مهمهٔ عسکریه‌لرندن مروه شمندوفر ایله مربوط قوشق موقع مستحکمی هزاته بر کونلك مسافه‌در .
مرو ـ قوشق شمندوفری عسکری بر خط اولدیغندن

قالەرق ، رباط صوبی حدودە عموداً جریان ایدر . رباط
موقعدن صوكرە ایران حدودینك مبدئی اولان كوە ملك
طاغلرینە قدر اولان حدود منطقەسنی غودی ریخ
بطاقلغی تشكیل ایدر . بورادن اعتباراً سیستان باشلاركە
هاموند نهری اوزرندەكە فتح ابادە قدر ایران طرفندە
ترش آب ، حارزار ، سەقوها ، موقعلری واردر بوقسمدە
كاملاً اچیقدر . قلعەفتحدن ، صوكرە (نای زابە) قدر حدودی
هلموند نهری تشكیل ایدر ، وایران قسمندن ناصراباد
موقعی اولوب بورادن اعتباراً حدود اوزرندە باندان ،
اوخبان ، كیشە موقعلری ایرانە عائددر هامون كوللرندن
صوكرە حدود شمالە دوغرو تبدیل استقامت ایدرك
افغانە عائد دام دامدن ینە افغانستانە عائد باندانە قدر
حدود منطقەسی دوزلكدر . بعدە كوە یاقاس داغلری
حدودی عموداً قطع ایدر بورادن صوكرە افغانستانك
حدود نقطەسی اولان حراسان وهرات راە تجارتی اوزرندە
بولنان كافرقلعە ایلە ایران طرفندن كاریز موقعی
ارەسندەكی اراضیدە اچیقدر . بعدە برچوق تركمن مهاجما-
تیلە متعدد دفعە خراب اولمش ، قلعە وقشلەلرك خرابەلری
الیوم موجود بولنان ، قوصان موقعی افغانە عائد اولەرق
حدود ، روت نهرینە اقان قوصان صویلە ایریلیر
روسیە حدودینە قدر بویلەجە دوام ایدر . بورالریدە

نسبة داغلق ایسه حرکات عسکری یه مساعد وادیلر واردر .

حدودلر صوك درجه محافظه اولنمقده اولدیغندن افغان حدودندن ، فرمانسز هیچ برکیمسه نك کیرمه سی قابل دکلدر . حدود مفرزه لری ، سواریلر هر آنی آیده تبدیل اولنوب ضبط وربط پك شدتلیدر .

داغلری

افغانستان اراضیسی داغلق ایسه ده باشلیجه لری هملایه شعباتندن هندقوش سلسلهٔ معظمه سی اولوب ایران حدودینه قدر شرقدن غربه دوغرو مختلف اسملرله امتداد ایدن هندقوشدن شماله ایریلان برقول بدخشان داغلرینی تشکیل ایدر. اشبو سلسلهٔ جبال کثیف اورمانلرله مستوردر . جنوبه ایریلان برقول ایسه کابل نهرینه قدر اینمش اولان کافرستان داغلرینی، کذا اورمانلق، جنکلك اولان غوربند وپاغمان داغلرینی حصوله کتیرر . ومختلف نامله رده کی هرازه داغلرینه ایریلیر . بامیان جوارنده، کوه بابا ، کوه جعفر وبونلرك غربنده کوه حیصار داغلرینی تشکیل ایده رك غربه دوغرو امتداد ایدن سید کوه سلسلهٔ جبالی ، وهراتك شمالنده کی پاروپا میسوس داغلری بوقولدندر .

وتركستانك بالای باشلی داغلرندن ، میمنه‌نك جنوبنده بند تركستان نامنده داغلر واردر . كابل صوینك جنوبنده وافغان حدودنده داقلقا ایله قورام ارهسنده سفید كوه داغلری ایله غندومك محاربهٔ مشهوره‌سنك واقع اولدیغی غندومك داغلری واردر . (اشبو محاربه‌ده افغانستانه ایلك كیرهن انكلیزلر تمامیله محو اولمشلردر) قندهار جوارنده ارغاند نهری ارهسنده مختلف ناملرده برچوق داغلر ، موجود ایسه‌ده غزنه جوارنده كل كوه قندهارك شمال شرقی استقامتنجه ممتد سرطان داغلری باشلیجه‌لرندندر .

انهار

افغانستان اراضیسی داغلق وعارضه‌لی اولمق مناسبتیله برچوق صولر موجود ایسه‌ده بونلرك برچوغی یازقیش جریان ایتمیوب یازین قورو دقلرندن باشلیجه نهرلرندن كابل نهری ، منبعی كوهی بابا داغلرندن اله‌رق كابل ، جهارده وادیلرینی اسقا ایله لوغار صوینی ـ وشمالدن پنج شیر و دها برچوق صولر ایله برلشه‌رك جلال اباده اولدقجه جسامت كسب ایدر جلال ابادن صوكره‌دخی جنوبدن سفید كوهدن وشمالدن كافرستان داغلرندن نبعان ایدن صولر ایله برلشوب داقا موقعنده شماله دوغرو تبدیل استقامت ولا پورده

تکرار استقامتنی دکشدیره‌رك ، جنوب شرقی‌یه دوغرو خیبر داغلرینك شمالندن کچه‌رك ، پشاورده هندوس نهرینه منصب اولور .

شمالی افغانستانده امدریایه آقان برچوق صولر واردر . بدخشان داغلرندن چیقه‌رق بش‌التی قولدن برلشه‌ن قوقشا صویی ، جبل سراج داغلرینك شمالندن چیقان وبامیاندن کلن ، صولرله برلشه‌ن چوی کلان نامنده‌کی صویی شرقدن آلان قوندوز نهری ، خان آباد وقوندوز موقعلرندن کچه‌رك ام دریایه دوکولور .

مزار شریف ، و وقتیله ترکستانك پایتختی بولنان بلخ قدیمدن کچن باح صویی‌ده شماله اقار .

کوه حیصار ودولتیاردن کلن صولر ایله برلشه‌ن وشمالدن شیرازطرفلرندن نبعان ایدن ایرماقلرله فیروزکوه سلسلهٔ جبالنك شمال اتکلرندن چیقان متعدد صولر ایله برلشدکدن صوکره ، مرغاب صویی ، شاه مشهددن صوکره بند ترکستانك جنوب داغلرندن چیقان صولرایله‌ده برلشیر وبالا مرغابده میمنه‌دن وروسیه‌دن کلن صولریده اله‌رق ساران موقعنده حدودی بالمرور پنجده دن مروه آقان مرغابه ملاقی اولور . مرغا بك دیکر برقولی دخی فیروز کوهدن نبعان ایده‌رك پنجده ده براشیر ودیکر اوچنجی برقولی ایسه قوشق موقع عسکریسندن و غربدن کلن

صولر ايله چمن بند موقعنده برلشه‌رك كذا مرغابه آقارلر.
بونلردن باشقه كوه حيصاردن نبعان ايدن، دواتيار واهنكران موقعلرندن مرو رايله غربه دوغرو آقان هری روت نهری بندی باميان وسيد كوه داغلرندن كلن متعدد صولريده الير. تاميان وداسخان موقعلرندن بالمرور هرات صوينی شمالدن الير وجنوبدن ديكری ايرماقلرله برلشوب قوصاندن كجه‌ر وكافر قلعه‌دن اعتباراً شماله دوغرو تبديل استقامتله حدودی تشكيل ، ايدر وغربدن تربت شيخ جامدن ومشهددن كلن صولرله ايله‌ده برلشير .
غزنی جوارنده‌كی كل كوه داغلرندن چيقان وآب استاده كولنه دوكيلان پالتو نهری، ارغاندا ناميله هزاره داغلرندن نبعان ايدن وجنوبده افغانستان ايله بلوجستان حدودلرينی تشكيل ايله چمن موقعندن صوكرا شماله دوغرو تبديل استقامتله قندهار جوارنده بر چوق صولر ايله برلشه‌رك قبلايست موقعنده كوهی جام قلعه، تيرين داغلرندن چيقان هلموند نهرينی الير كه ، نهر مذكور سيستان ايالتنی اسقا ايله قلعهٔ فتح‌دده برقوس يا په‌رق افغان وايران حدودلرينی بالتشكيل هامون كولنه منصب اولور .
بندی بابان طرفدن چيقان فراح روض نهری زاردح موقعنده صالمان روض ناميله صاغدن بر صو ايله برلشه‌رك دوات آباددن جنوبه دوغرو تبديل استقامت

ایده‌رك کذا هامون کولنه آقار . مذکور کوله منصب
اولان حاروت نهری ایسه ادراس‌قاند صوبی نامیله ادراس
قاند جوارنده‌کی داغلردن منبعنی اله‌رق سبزوار، اخوندی
رستم، موقعلرندن مرور ایده‌رك هامون کولنه آقار.

کوللری

افغانستانده‌کی کوللردن باشلیجه‌لری بدخشان جوا-
رنده شیوه کولی، کل کوهك شمالنده ناوار کولی، آب استاده
کولی، ایران حدودنده جسیم هامون کوللری ، رجستان
چولنده اوفاق تفك کوجکلر ایله بلوجستان حدودنده
غودی زیرح بطاقلقلرندن عبارتدر.

افغانستان مختلف ارتفاعده واديلر يايلالردن عبارت
بولديغندن هواسی پك مختلفدر. مراسم اربعه‌نك اجرای
احکام ایتدیکی مختلف اقلیملر موجوددر.

شمال طرفلری بدخشان وقتاغان ولایتلری داغلق
وعارضه‌لی اولوب صوئوق وترکستاندن هرات ولایتنه
قدر ترکستان افغانیده اووه‌لردن باشقه جنوبده داغلق
اقسامده، هوامعتدل ایسه‌ده، هراتك روزکارموسمی پك
شدتلی اولوب آیلرجه متمادیاً سرت روزکارلر وزان ایدر
کافرستان ایالتی،هند قوشك جنوب طرفلری صوئوق ،

هزاره محیطی ایسه تمامیله افغانك شرقندن غربنه دوغرو امتداد ایدن سلسلهٔ جبال اوزرنده کی قطعه اراضی سرت وصوغوق ایسه ده هواسی صاغلامدر . نفس کابل وجوارنده مراسم اربعه حکمنی تمامیله اجرا ایدوب هوا معتدل، جلال آباد ولایتی منحط اولدیغندن صیجاق اقلیمده در. بورادن اعتباراً افغانستان جنوبینك هواسی ، قندهار وجواری عادتا صیجاق اولوب بورالره قطعیاً قاردوشمز. رجستان چولی سیستان ولایتی قوملق وعربستان مثللو شدتلی صیجاقلر یاپار . افغانستانك هواسی عمومیتله صاغلامدر.

مشهور شهرلری

دارلسلطنهٔ کابل، کابل نهری اوزرینه مؤسس بر شهر قدیم اولوب تخمیناً ۱۰۰,۰۰۰ قدر نفوسی جامعدر . اطرافی داغلرله محاط وکابل نهریله اسقا اولنان گنیش ومنبت بر وادی ده کی شهرك منظره سی پك لطیفدر. بالاحصار جهتنده کی اسکی کابلك ، بوتون قدیم شهرلر کبی سوقاقلری دار، اولری حفظ الصحه یه غیرموافق برطرزده ایسه ده صوك زمانلرده یاپیلان بنالر اولدقجه منتظم اولوب جاده لر، سرایلر، کوشکلر برمنظره دلربا عرض ایده ر شهرمذکور ۱۷۷٤ تیمورلنكك اوغلی باریور پادشاهه مقر اولمشدر .

و ١٨٣٩ دن ١٨٤٣ قدر درت سنه انكليزلرك النده
قالمشدر. فوق العاده اعماره مستعد هواسی معتدل باغلری
باغچه‌لری زنكين برشهر شرينددر .

قندهار

قندهار ، هلموند نهری جوارنده منبت براراضيده
٦٠,٠٠٠ نفوسلی برشهر قديم اولوب ، اسكندر طرفندن بنا
اولنمش و برچوق دفعه‌لر ، مهاجمات و محاربات يوزندن خراب
اولمش ايسه‌ده ايلك افغان پادشاهی اولان احمد شاه طرفندن
تكرار بنا و اعمار ايدلمشدر. باشليجه تجارتنی قماش ، باقر
ادواتی وسائره تشكيل ايدر . نهر جوارنده غايت زنكين
برالتون معدنی موجوددر . قندهار ١٨٣٩ دن ١٨٤٣
سنه‌سنه قدر انكليزلرك النده قالمش ومؤخراً استرداد
اولنمشدر .

قندهار ايراندن وروسيه كلن حركات عسكريه مساعد
شوسه اوزرنده اولمسی ، وبلوجستان شمندوفرينه بر كون
مسافه‌ده بولنمسی ، وهندوستانه اينه‌جك مستولی اردونك خط
الحركاتی اوزرنده اولمسی ، اعتباريله اهميت سياسيه ،
وعسكريه‌سی پك زياده‌در .

غزنی

غزنی — اورغانداب منبعی جوارنده . ۱۵,۰۰۰ نفوسلی برشهر قدیم اولوب یوللری منتظم وهواسی غایت صوئوقدر. روسلرك ترکستان قلعه‌لری شکلنده قلعه‌لری واردر. معموریت ماضیه‌سیله اشتهار ایتمش اولان شهر مذکور ۱۰۳۰ ده غزنویلرك پایتختی اولمشدر . سلطان محمود غزنوی حضرتلرینك غایت کوزل تربهٔ شریفه‌لری الیوم موجوددر. ۱۱۱٦ده عجملرك النه کچمش، ۱۱۵۸ تکرار سلطان علاءالدین طرفندن استرداد اولنمش ، و ۱۸۳۹ ده انکلیزلرك ید ضبطنه دوشمشدر. اووه‌لری ، یایلالری ، پك مکمل اولدیغی کبی قندهار، کابل، ولاهور یوللرینك محل تلاقیسنده بولندیغندن تجارتجه‌ده مهمدر.

بلخ

بلخ شهر قدیمی الیوم برخرابه‌دن عبارتدر. بلخ کابلدن ترکستانه کیدن طریق مستقیم اوزرنده‌در . زمان قدیمده خطوط تجاریه‌نك مرکزی اولان اشبو شهر جسیم ۱۲۲۰ سنه‌سنده قسماً جنکیز خان طرفندن تخریب ایدلمشدر . الیوم معموریت وعظمت ماضیه‌سندن، محتشم مرمر سرایلرك وسائر مبانینك انقاضی قالمشدر.

قيافت ملكيه ده

شهر الیوم مزار شریفه نقل اولنمش اولدیغندن روسیه ایله اهمیت تجاریه‌سی کوندن کونه ارتمقده‌در .

تقسیمات سیاسیه‌سی

افغانستان : کابل ، جلال اباد ، کافرستان ، بدخشان ، قتاغان ، تورکستان ، هزاره ، غزنی ، قندهار ، سیستان ، هرات ولایت وایالتلرینه منقسمدر .

ولایتلر : نائب الحکومه‌لر یعنی والیلر طرفندن اداره اولنورلر .

حاکملر : نائب الحکومه‌لرك تحت امرنده اولوب متصرفلقلرده ویاقضالرده اجرای احکام ایدرلر .

ملکلر : ناحیه مدیری ویا کوی مختاری اولوب کویلرده بولنورلر . بونلردن باشقه هر محله‌ده کلانتر نامیله محله مختارلری دخی موجوددر . هرشهرده حزانه‌جی نامیله ویرکو مأمورلری ، تحصیلدارلر ؛ شهرلرده پولیس ، ژاندارمه وظیفه‌سیله موظف کوتوال مأمورلری ، اسایشی تأمین وظیفه‌سیله موظف اولوب ، قاضیلر مفتیلر دعاوی‌یی رؤیت ایدرلر .

دارالسلطنهٔ کابلده : باش وکیل نائب السلطنه سردار نصراه خان حضرتلری ، کابل والیسی ، مالیه ناظری ،

امین العسس، ضبطیه ناظری ، سپهدار ، حربیه ناظری ، قاضی القضات ، شیخ الاسلام، ضبطیه ناظری بوعین زمانده بلدیه ونافعه خدماتیله موظفدر . امین المکاتب ، وسائر وزرادن عبارت اولوب هر برینک مستشار معاون مقامنده نائبلری واردر .

تجارلو نجه سی رئیسی تجارت ناظری مقامنده در. خارجیه مأمورلری ده موجود اولوب نظارتلره دفتر، ومأمورلر میرزا نامی ویرلمکده در .

— خاندان امیری —

افغان حکومتی : نادر شاهك وزراسندن دورانی طائفه سندن احمدشاه طرفندن ۱۷٤۷ تاریخنده قندهارده استقلالیت افغانیه اعلان ارلنمش ایسه ده مؤخراً کلن افغان پادشاهلری مملکتی اداره یه مقتدر اوله مامشلر ، وسردارلر اره سنده پیدا اولمش اولان رقابت ودره بکلك فکرلری نتیجه سی اوله رق ، مملکت ضعف قوت ایدنجه ، ۱۸۳۸ تاریخنده انکلیز اردوسی افغانستانی استیلا ایتمش ایسه ده ۱۸٤۱ تاریخنده طرد ایرلمشدر . ۱۸۸۰ ده امیر شیرعلی خانك مخدوملرندن امیریعقوب خان زماننده، اوتاریخده کابلده کی انکلیز سفیرینك قتلی بهانه سیله کذا

سردارلرك رقابتیله ایکنجی دفعه اولەرق انکلیز اردوسی کابله کیرمش، اردوسیله انکلیز اردوسنه بیان معذرته کیدەن امیر یعقوب خان اسیر ایدیلەرك هندوستانه سوق اولنمش، و انکلیزلرجزئی مقاومتدن صوکره کابله کیرمکه موفق اولمشدرلر . فقط اهالینك جسارتنی قیرمق ایچون کویا انکلیز سفیرینك قاتللری اوزون صاچلی اولدیغی بهانەسیله ، چارشوده پازارده راست کلدکلری اوزون صاچلیلری یقالایوب اعدام واشکنجه ایتمك کبی حرکات وحشیانەده بولندقلرندن اهالی صوك درجه بیزار قالمش و آتش عصیان فوق العاده، برحمیت وصلابتله اشتعال ایتمش، وقسم اعظمی محو اولان انکلیز اردوسی ١٨٤٣ده مقهوراً طرد ایدلمشدر .

بو صرەلرده محمد زائی فامیلیاسندن امیر مرحوم عبدالرحمن خان حضرتلری افغان تختنه قعود ایتدیکندن افغانستان سنەلردنبرو کچیرمکده اولدیغی کشمکشدن قوتیلەرق کسب قوت ایلمش ، امیر مرحوم ، بوتون قبائل افغانیەیی اتحادده موفق اولەرق دردبکلك وسرکشلك عادات ردیئەسنی اورتەدن بالکلیه قالدیرەرق قوتلی بر افغانستان حصوله کتیرمشدر.

امیر حبیب الله خان حضرتلری ،امیر مرحوم عبدالرحمن خانك بویوك مخدوملری اولوب ترکستانده سمرقند شهرنده

دنیایه کلمشلر ، تخمیناً اوتوز بش یاشلرندن کنج ، فعال ، معارفپرور غیور بر پادشاهدر . اورته بویلو اسمر لونلی ، صحت وجوده مالکدرلر . افغانستان ، زیر ادارهٔ عادلانه‌لرنده هر کون یکی بر ترقی‌یه مظهر اولمقده و کسب عمران ایتمکده‌در . موجود مکتبلر هپ حبیب‌اه خان حضرتلری طرفندن کشاد اولنمش ، فابریقه‌لر ، یوللر مکملیته طوغرو ایلرولمکده بولنمشلردر . کندولری افغانجه‌دن ماعدا فارسی ، تورکجه ، انکلیزجه ایله متکلم اولوب مزاحم ومشاق عسکریه‌یه متحمل برعسکر ؛ ذی نظر ، واقف ومدبر برداهی سیاسی‌درلر .

شکاره صوك درجه مراقلری ، اولوب ونشانجیلقده مهارتلری زیاده‌در . صاغ النك شهادت پارمغنی ، آوده تفنکك نامملوسی قضاءً پارچه‌لنه‌رق ، قوپارمشدر . لکن بوکبی قضالر حضرت امیرك جسارتنه هیچ برنقیصه ویره‌من . کندولری عسکرلکه وباخصوص طوپجیلغه پك مراقلی بولندقلرندن همان هر پازار کونی کابل جوارنده‌کی انداخت میداننده اجرا اولنان انداخت تجربه‌لرنده بولنورلر . برپازار کونی ایدی تجربه اثناسنده برماهتاب مرمیسی پاطلامش ، سکز اون کشی ، فابریقه مدیری میرالای محمد ثرور خان بیکباشی اوسته عظیم خان ده داخل اولمق اوزره امیر حضرتلرینك درت بش متره ایلروسنده یارالانمش ،

بو قضای أليم بوتون مملكتی حزنلره یاسلره دوشورمشدی. هر کس امیر حضرتلرینك بویله قضالی تجربه‌لرده بولنماسی لازمكلدیكنه وبووقعه‌دن صوکره بوشوقلی ، نشئه‌لی تعلیملرده بولنمیه جقلرینه احتمال ویرمشلر ایدی . فقط بوعسکر پادشاه ، ایرتسی پازار ینه انداخته کیده‌رك ، یکی یاپلمش طوپلرك انداخت تجربه‌لرنده بولنه‌رق هیچ برشیدن بیلمدیغنی کوستردی. وقعهٔ منحوسه‌ده یارالانانلره هدیه‌لر احسان وجمله‌سنی طبیب خصوصیلری واسطه‌سیله تداوی ایتدیرمك علوجنابنده بولندی . خارق العاده قوهٔ نطقیه‌یه مالك برخطیب بلیغ اولوب کسکین برذکایه، شدتلی برسرعت انتقاله مالك اولدقلری کبی قوهٔ اقناعیه‌لری فوق العاده‌در حضرت امیرك درت مخدومی واردر . الك بویوکلری معین السلطنه حضرتلری درکه بانده پالاصقه ألنده تفنك اولدیغی حالده نمونه طابوری افرادی اره‌سنده عسکرلکك بوتون مشاقنی کورمش مکمل برعسکر اولمشدر. ایکنجی مخدوملری قاتاغان والیسی در عین الدوله ـ الك کوچوکلری ١٤ یاشلرنده ـ محمد کبیرجان جمله‌سی چالشقان ، ذکی شهزاده‌لردر .

برادر عالیلری نائب السلطنه نصراللّٰه خان حضرتلری اوصاف عالیه ایله متصف کسکین نظرلی ، وقوف صاحبی جداً عالم اولوب اوروپانك مراکز مدنیه‌سنده اجرای

سیاحت ایتمش وممالکتلرینه برچوق کورکیلر وتجربه‌لرله عودت بیورمشلردر . تورکاره صوك درجه توجه‌لری واردر . عمرجان وامین‌الله خان وسائر برادر عائله‌لری جمله‌سی حلوق ، کنج ، حسیات عسکرانه وبهادرانه ایله متحسس مرد وغیور انسانلردر .

عادات وطنیه‌لری

اریا قومندن وعرق ابیضدن افغان خلقی هان عمومیتله اوزون بویلو ، اسمر بکزلی پارلاق کوزلو متناسب الاعضا ذکی ، جسور برقوم اولوب حدت وشدته خصوصیله بر کوب صایقغه قطعیاً تحمل ایتمز سرت انسانلردر . بوتون اقوام ابتدائیه‌ده اولدیغی کبی پك زیاده مسافر پروردرلر .

پرشتو دنیلان بوقومك لسانلری افغانجه‌در افغان ادبیاتیله یازلمش اشعار وکتابلری موجوددر . علوم دینیه ، فقهه ، تاریخ ، جغرافیایه اثار سائره‌دن باشقه افغان مألفلرینك فارسی لسانیله برچوق اثرلری واردر احمد ، رحمن قوصال کبی شعرای مشهوره کلمشدر .

صلابت دینه‌لری پك مکمل اولوب منلالره اهل

زهد وتقوایه ومشایخه فوق‌العاده حرمت ایدرلر .
کندولرینه تعریف ایدیلن الك کوچ شیلری بیله دفعةً
وتماماً اکلایاجق درجه‌لرده ابراز ذکا ایدرلر . اوزون
صاچ براقیرلر، باشلرینه سیوری بر کلاه اوزرینه بیاض
ویاشال صاریق صاره‌رق براوجنی اوزون براقیرلر .
عمومیتله ، بیاض کتنیش پاچه‌لی دون اوزرینه یاقیصه
برپوست ویاخود منتان واری برشی کیوب بللرینه کمر
ویاقوشاق صارارلر .

شهرلرده ستره پانطالون کینلر وسیاه قوزی دریسندن
کلاه طاشیانلر چوقدر .

مأمورین عمومیتله ستره پانطالون کیوب کلاه افغانی
تعبیر اولنان برسرپوش تلبس ایدرلر .

شهرلی قادینلر تستره صوك درجه مقیددرلر .
صوقاقده چادر تعبیر اولنان چارشاف کیرلرکه چادیر
باشاغه مخصوص اولان قسم قادینك باشنه تصادف ایدرك
طوپوقلرینه قدر اینن قیرمه قیرمه اوتولنمش ، کوزلرینه
تصادف ایدن جهتنده منفذلر اولان برستره نسائیه‌در
ایاقلرینه یوزی دار برنوع اسقارپن کیرلر وایاقلرینه
کیدکاری چوراب دونه دکلش اولدیغندن قادینلرك
نامحرم هیچ بر جهتی کورونمز .

داغلی افغان قادینلری ارککدن قاچمازلر علی‌الاکثر

قیرمزی دون کیرلر قادین ویاقیز اولدقلری دونلرندن بللی اولور. قیزلرك دونلرینك پاچالری کنیش اولوب ناموس وعفت خصوصنده پك زیاده متانتلری واردر.

داغلی افغانلر بولندقلری محیطه کوره زراعت حیوان یتشدیرمك، دوه جیلك ایتمك، کومورجولك ایتمك تخته یاپمق کبی شیلرله مشغول اولورلر. علی العموم ذکی وچالیشقاندرلر.

— معارف —

کابل شهرنده امیر حبیب الله خان حضرتلرینك تأسیس بیورمش اولدقلری اعدادی درجه سنده ملکی برمکتب واردرکه دارالعلوم حبیبیه نامیله مسمادر. مکتب مذکورده ابتدائی ورشدی معلملرینك قسم اعظمی هندلی اولوب افغانلی اولانلر دخی واردر. مکتب مذکورده دارالمعلمین شعبه سیده موجوددر. بوندن باشقه کرك کابلده مکاتب ابتدائیه نك عددی کوندن کونه آرتمقده اولوب عموم ولایاتده یکیدن رشدیه مکتبلری تأسیس وکشاد ایدلمکده در.

عصر حاضرده عسکرلکك اهمیت عظیمه سنی دوشونه رك افغان اردوسنه ضابط یتشدیرمك اوزره

حربیه سراجیه نامیله برده مکتب حربیه کشاد ایدلمش اولوب بوتون شهزادکان حضراتی مکتب مذکوره دوام ایتمکده‌درلر . افغانلیلر اساساً فطرة عسکر ، جنکاـ ورلك خصوصنده حائز استعداد وخارق‌العاده اولدقلری ایچون مکتب حربیه‌نك یتشدیره‌جکی معلوماتلی ضابطلر ، بواولکه‌ده پك مهم برموجودیت احیا ایده‌جکدر . مکتبك کشادندن اول امیر حضرتلرینك وکلا وامرا وبوتون تبعهٔ شاهانه‌لرینه قارشو ، معارفك مکتبك فوائدندن بحث ایده‌رك ویرمش اولدقلری نطق همایونلری بحق پك واقفانه ومدققانه ایدی . اوکون بوتون کوزلر سرشك مسرتله ایصلانمشدی وینه اوکون مکتب حربیهٔ سراجیه مدیری اذکیای ضابطان عثمانیه‌دن محمود سامی بکك تعلیم و تدریس ایتدیکی طابوریله معیت سنیه افرادینه تعلیملر ، مانوره‌لر یاپدیریله‌رق تعلیم وتربیه‌نك فوائدینی خلقه کوستره‌رك حس معارفپروریلرینك انکشافنه موفق اولمشلردی .

بوندن صوکره آرتق آلایدن ضابط یتشمیه‌جکنی وضابط اولمق ایسته‌ینلرك مطلقا مکتب حربیه‌ده اکمال تحصیل ایتمه‌لری مجبوریتنی مؤثر خطبه‌لریله افهام ایتمشلردی .

واقعا ، بوکون ایچون مکتب مذکور پك ابتدائی

برحالده ایسه‌ده ترقی خصوصنده هیچ برشیٔ دریغ بیورمیان حضرت امیرك سایهٔ معارفپرورلرندن ، ومدیر غیوری محمود سامی بکك غیرت متمادیهٔ تعب ناپذیریله ازمانده درجهٔ تکمله واصل اوله‌جغی شبهه‌سزدر . افغانلیلرك فطرة ذکی وجنکاور اولملری وترقیات حاضرهٔ عسکریه‌یه وقوف پیدا ایتملریله اسیانك مرکزندن بوتون معناسیله برملت مسلحه اولدقلرینی کوستره‌رك دیکرحال مسکنت وعطالتده اولان جوار قومشولرینی‌ده بیدار ایده‌جکلری امید اولونابیلیر . . . .

افغانلیلر فوق‌العاده متدین اولدقلرندن علوم دینیه تحصیلنه صوك درجه اعتنا ایدرلر . وبو سببله کرك دارالسلطنهٔ کابلده وکرکسه‌دیکرولایانده مکمل مدرسه‌لر ومدرسین کرام موجوددر . صوك زمانلرده صنایع ، حکاکی مکتبی و صنایع نفیسه‌دن رسم مکتبی کبی دارالعرفانلر کشاد اولنمشدر . فابریقه ، کسکی ، دیکیش ، تجلید ، دفتر چیزمك ایچون چیزکی ماکنه‌لری ال‌ایاق پره‌سلری وجسیم برتپوغراف ماکنه‌سندن مرکب هرنوع کتاب وسائره طبع ایدر مکمل بر مطبعه‌یه مالکدر . بوندن باشقه لیتوغراف مطبعه‌سیده طاش جهتندن فوق‌العاده زنکین اولوب برچوق فرمانلر ،

راهداری ـ یول تذکره‌لری پوسته پوللری وسائره طبع ایتمکده‌در .

— صنایع —

افغانستان همان احتیاجاتنه کافی اوله‌بیله‌جك فابریقه‌لره مالکدر . بونلردن باشلیجه‌سی کابل نهری کنارینه امیر مرحوم زماننده تأسیس اولنمش و حبیب الله خان حضرتلری زماننده درجهٔ مکملیته ایصال ایدلمش اولان ماشینخانه‌در . بوفابریقه‌ده ایکنه‌دن طوپه وارنجه‌یه هرشی غایت مکمل صورتده یاپیلمقده اولوب تخمیناً درت‌بش بیك عمله چالشمقده در .

برکد ، میرالای محمد ثرور خان طرفندن اداره اولنمقده اولان‌فابریقه‌نك محصولی اولان بالجمله اشیای نفیسه‌یی ، هنوز اکمال اولنمامش اولان دلکشا سراینده تشهیر ایتمشلردی. دلکشا سراینك الت قاتنده فابریقه‌ده یاپلمش طوپ وطوپارلقلر ایله مترالیوزلر، ماکنه‌لی تفنکلر ، لازمکلن تعمیراتی اجرا ایچون‌سیار اوجاقلر کوروکلریله وسائره سیله فوق‌العاده قوللانشلی ومکمل ایدی .

٧،٥ سانتیمتره‌لك صحرا طوپلریله جبل طوپلری ، قیصه واوزون‌مارتینی‌تفنکلری، سواری‌اکرلری‌وقلنجلر ،

سواری مزراقلری، پیاده قلنجلری طوپجی قصاطوره‌لری قلنج قایشلری (بونلر فوق العاده مکملدی) طوپ قوشومه‌لری شراپنل دانه‌لری ثانیه‌لی تپه‌لر ، انواع کلاهلر ، غاندلر الدیوه‌نلر، عسکر دوکمه‌لری، حتی یاپمه چیچکلر ، سیار قاریوله‌لری : اچلیر قپانیر چتال ، بیچاق قاشیق ودها سائر بیك درلو اشیای نفیسه‌یه قادر هپسی فابریقه‌نك مارقه‌سنی حاوی ایدی . بونلری تماشا ایتدیکمز زمان کوکسمز مسرتدن قاباریوردی اوکون امیدینك یك ماقوقنی بولمشلره مخصوص برانبساط روح ایله ممنون اولمشدق . و بزه مهمانداراق ایدن حضور ترجمانی عظیم الله خانه تشکرلر ایدیور حسیات تقدیرکارانه‌مزی برلسان مناسب وممنون ایله اظهار ایتمکدن واز کچه‌میور ایدك . . .

منسوجات خصوصی دخی درجهٔ تکمله یاقلاشمده اولوب هزاره‌لرك دوه‌یوننددن یاپدقلری برەك تعبیر اولونان غایت یوموشاق شایاقلریله ، قندهارده دوقونان رنکلی قماشلر، ایپکلی شیلر حقیقةً نفیس نفیس منسوجات داخلیه‌دندر . وبونلرك اصل انفسی امیرحضرتلرینك هندوستان سفرلرندن صوکرا جلب ایتدیردکلری وهنوز دردست تنظیم بویوك منسوجات فابریقه‌سیدر .

مستر تارنتر نامنده برانکلیزك اداره‌سنده بولنان مکمل

بر دباغخانه‌سی واردرکه اوراده اعمال ایدیلن یرلی دریلرله، قوندوره ، چیزمه واکز طاقملری حتی الڭ نفیس کودری الدیوه نلر یاپیلمقده ، مملکتڭ بویوزدن اولان احتیاجاتی خارجڭ صولتندن مصون قالارق تأمین ایدلمکده‌در . حقیقة افغانستانده دباغلق اودرجه تکمل ایتمشدرکه : قویون پوستلرینی ایناتیلمایاجق اینجه‌لك ویموشاقلقده دباغ ایده‌رك ، پوست وپا پوستینجه دیدکاری کورکلری اعمال ایدرلر .

کابلده برده اسپرتو فابریقه‌سی موجود اولوب مکمل اسپرتو اخراج ایدرلر . بودیارده عشرت ایتمك قطعیاً یوقدر شراب خورلر فنا مجازاته دوچار اولورلر. اساساً مملکتده ایچکی بولمق قابل دکلدر . اسپرتو صنایعده استعمال اولنوب هندوستانه اجراج اولنور . بودیارده مع التأسف افیون واسرار ایچمك عادت مذمومه‌سی حکمفرما ایسه‌ده امیر حضرتلری اوکبی فنا عادتلری‌ده اورته‌دن قالدیرمق لطفنده بولنمشلردر . مرانقوزلق دخی خایلی مترقیدر . تحته اوزرینه اویمه‌جیلق ونفیس دوغرامه ایشلری یاپلمقده‌در کیل کارلق - چاموروجیلق خصوصنده مکمل صنعتکارلر یتشمه‌در . چاموردن اوقدر کوزل دیوارلر اعمال ایدرلر ، اوقدر نفیس اورنمانلر یاپارلرکه انسان حیرت ایدر . فقط ... مملکتده طاش اوقادار

چوق اولدیغی حالده طاشجیلق ـ مع التأسف ـ دیگر صنایع قدر ایلروده گیده‌مه‌مشدر. مع مافیه هر اثنده حضرت ایوب الانصاری حضرتلرینك تربهٔ مقدسه‌لرینی زیارت ایتدیگمز زمان پك نفیس مزار طاشلری گورمشدك. مملکتنی هیچ بر ترقیدن محروم براقمیان، محروم براقمغه اصلا راضی اولامایان، امیر حضرتلرینك نظر ترقی پرورانه‌لرینی، بو، طاشجیلقده‌کی توقف جلب ایتمش اولوب، بالآخره مکمل طاشجی اوسته‌لری جلب ایتمشلر، بو توقفی امحا ایله یرینه وقوف و ترقی‌یی اقامه‌یه بذل مجهود ایتمکده بولونمشلردر.

ولایتده دخی بوکبی مؤسسات صنایع موجود اولوب جلال آباده شکر فابریقه‌سیله توغله کره‌مید فابریقه‌سی شایان ذکردر.

صنایع معماریه‌سی — هندوستانی و ایرانیدن مرکب بر طرزده انشیندیه‌در ازك مبارك، امیر مرحومك تربه‌لری، باغ بالا، دلکشا، باغ خندکی، باغ شراره نائب السلطنه نصر الله خان حضرتلرینك کاشانه‌لری انفس اثاردندر. اورایی ترك ایتدیگمز وقت جلال اباد نهری اوزرنده بر آصمه کوپرو انشا اولنمقده ایدی!

يوللر شوسه‌لر

افغانستانده يوللره فوق‌العاده همت اولنمشدر. موقعاً حرب طاغلق اولمه‌سنه رغماً ينه مكمل يوللر آچيلمش فقط قسم اعظمی پخته يعنی قيرمه طاش فرش اولنمامش ايسه‌ده صوڭ زمانلرده امير حضرتلری بخارله متحرك جسيم تضييق سلنديرلری جلبنی فرمان بيوردقلرندن شوسه‌لرك برقاچ‌دها مكمليت كسب ايده‌جكنه شبهه يوقدر. هله كابل شهرينك يوللری حقيقة مكملدر. كنيش اطرافی اغاچلقلی هرايكی طرفندن صولر جريان ايدن، سايه‌دار فرحفزا يوللردر.

ولايتلر اره‌سنده منتظم شوسه‌لر واردر. كابلدن قندهار طريقيله هراته : كذا هزاره‌جات طريقيله داغ يولنی تعقيب ايدن ديكر برشوسه وار.

هراتدن : بالامرغاب، اناخان، دولت اباد، شبرخان، ميمنه، مزار شريف، طاش قورغان، باميان، كابله كان تركستان يولی هراتدن هرمنزل اوچ ساعت اولمق اعتباريله قرق منزلدر. كابلدن ميان اباددن واينداراب دن كچه‌رك، قتاغانده‌كی خان اباد طريقيله بدخشان يولی. كذا كابلدن جلال اباد طريقيله پشاوره كيدن شوسه اك ايشلك جاده‌سی اولوب بوتون هندتجارتی بو يول ايله سوق اولنور. كروان

یکرمی کونده کیدر . علی العاده اون کونلك برمسافه اولان بویولی پوسته اوچ کونده قطع ایدر .

قندهاردن بلوجستانده کی شمندوفر مرکزینه بر برکونلك مسافه‌ده منتظم شوسه موجود اولوب افغانستان جنوبینك تجارتی ونقلی کوچ ، ثقلتلی اشیا ودمیر ادواتی بویولدن جلب اولنمقده‌در . بوکبی اغیر شیلر فیللر واسطه‌سیله نقل اولنور کابلده تخمیناً قرق قدر فیل اولوب نقلیات خصوصنده پك چوق ایشه یرارلر . وقورواغاچلری سوکدیرمك خدمتنی خارق العاده بر صورتده ایفا ایتدکلری کبی اردونك بویوك اغیراقلرینی نقل ایتدیرمك وشوسه یاپمق ایچون تضییق سلندیرلری چکدیرمك خصوصنده چالشدیریلیرلر .

— آثار قدیمه —

کابل نهرینك بوغاز تشکیل ایتدیکی مرتفع تپه‌لرده ، اوزبکلر طرفندن یاپلمش ، کار قدیم ، جسیم طوپراق قلعه دیوارلری الیوم موجود اولوب ، تخمیناً الای التمش متره وبعض یرلرده داها مرتفع اولان بویالچین تپه‌لر باشاغیدن طوپراق طاشیه‌رق بوجسیم خوشمنظر قلعه دیوارلرینی وجوده کتیردن ارباب غیرته حیرتلرله مملو تقدیرلر

نمونه طابوری قوماندانی ومکتب حربیه مدیری کرنل محمود سامی بک خان

يوللاماق قابل دكلدر . ماضيده مملكتی دشمن مهماجماتنه قارشو مدافعه‌يه خدمت ايتمش اولان بوطوپراق يغنلرينك بوكونكی كونده هيچ براهميت عسكريه‌لری اوله‌ماز. باميان ومزارشريف قندهاروسيستان جهتلرنده دخی آثار قديمه موجود اولديغی مرويدر .

تجارتی

افغانستانك باشليجه اخراجاتی ميوه ، خصوصيله كشمش تعبير اولنان رازاقی اوزوميدر . يوك ، ياغ ، حيوانات كثرتله هندوستانه و روسيه‌يه ، ايرانه سوق اولنور .

نقليات قاميون اوتوموبيل كبی برسرعت مكمله‌يه افراغ ايديله‌جك اولورسه اشبو اخراجاتك اللی التمش مثلی تزايد ايده‌جكی شبهه‌سزدركه ، اووقت تازه ميولرده بوزولمه‌دن ، چورومه‌دن هندوستانه سوق اولنه‌بيله‌جك ومملكت بويوزدن پك‌چوق كسب ثروت ايده‌جكدر .

بخارا ايله قره قولی تعبير اولنان قوزو دريلريله ومشهد ايله پوست وپوستنچه يون ، ياغ ، يوزندن پك مهم تجارتی حائزدر .

بدخشسانده چيقن لعل ، ولاجورد ويعقوت كبي ذي قيمت طاشلر اولدقجه مهم بر تجارت تأمين ايتمكده در.

پوسته لرى

طربزونلي حكاك وخطاط حسن حلمي افنديننك همتيله پوسته خانه لري تنظيم اولنمش وپوللري ، مخابره ورقه لري بوكون نفيس بر حاله كلمشدر.

پوسته خانه لرده ، امانت اشياسي دخي قبول وسوق اولنوب پوسته اجوراتي غالي دكلدر . نظامات قطعياً مكمل ، وممالك عثمانيه نظاماتننك همان عينيدر . پوسته خصوصنده تأسف اولنه جق برشي وارسه اوده حكومت افغانيه نك هنوز پوسته اتحادينه داخل اولمامش بولونمه سيدر . پوسته نقلياتي « پوسته تاتاري » واسطه سيله در . هرايكي ساعتلك مسافه ده برپوسته قلبه سي اولوب پوسته جيلر ايكي ساعت مسافه يي خارق العاده برسرعت ايله قطع ايده رك ديكرينه تسليم ، اوده اولكيسي كبي ايكي ساعت اوته ده كي برپوسته جي يه تسليم صورتيله نقل ايدرلر . بونلر دائماً داغلردن وكسديرمه يوللردن كيتدكلري ايچون پك چابوق واصل اولورلر . مثلا كابلدن پشاوره پوسته اوچ كونده كيدر ايكن بومسافه على العاده يولجيلقده عمومي يولده اون كوندن اشاغي قطع اولنه مز كاروان يكرمي كونده كيدر . هنوز تلغراف يوقدر . فقط ضيا واسطه سيله مخابره Télégraphie

optique افغان اردوسنده کمال مهارتله اجرا اولنمقده‌در .
وبوندن باشقه دارالسلطنه‌ده دوائر وفابریقه‌لر سرایلر بیننده
تلفون مخابراتی والکتریق تنویراتی واردر .

پاره‌لری

افغانستانك پاره‌لری بخارا پاره‌لرینه نسبتله پك کوزلدر .
فابریقه‌ده مکمل برضربخانه موجوددر . افغان پاره‌سنك
واحد قیاسیسی روپیه کوموشیدر . برروپیه آلتمش پیسه‌در .
اوتوز پیسه برقران یعنی یاریم روپیه کموشدر . بوندن بشقه
یکرمی پیسه‌لك واون پیسه‌لك اوفاق کوموش پاره‌لر
واردر پیسه‌لر باقیردر . روپیه‌نك بشی بریرده‌سی وایکی
روپیه‌لکی‌ده واردر .

برافغان آلتونی یکرمی روپیه‌در. حسابلر هپ روپیه
اوزرینه جریان ایدر . صوك زمانلرده امیر حضرتلری
کاغد پاره ایچون فرمان بیورمشلر ، وحسن حلمی افندی
رسمیله مشغول بولنیورلردی .

اجنبی پاره‌لرندن : ایران قرانی کموش اقچه ،
هندقالدهار روپیه‌سی ، روس بخارا آلتونلری ایله انکلیز
وعثمانلی لیرالری وبانق نوطلری ، تداول ایتمکده‌در .

— زراعت —

افغان اهالیسی زراعته پك غیرتلیدر. منبت وادیلرده بغدای ، آرپه ، مصر ، چودار ، داری ، نخود، برنج ، شکرقامیشی ، افیون ، پاموق ، وسائره زرع اولنمقده‌در. تورکستانده، هراتده، وقندهارده ایپك حاصلاتی هرسنه تزاید ایتمکده‌در. میوه یتشدیرمك خصوصنده قابلیتلری‌ده فوق‌العاده‌در . باغچه‌جیلك خصوصنده دخی خیلی ترقی ایتمشلردر .

زراعت همان تماماً اسقااولنور . نهرلرینك تقسیمی، وتارلالره‌سوقی شایان‌تقدیر برصورتده اجرا ایدلمکده‌در. فابریقه‌لر، اغاج ایله تسخین اولندیغندن بواحتیاج سوقیله اغاج یتشدیرمکده پك زیاده غیرت ایدرلر . قابل زراعت اولمایان یرلرده حیوان یتشدیروب یاغ، پینیر، یوك، تجارتی ایله ، وشایاق ، کلیم طوقومقله مشغول بولنورلر :

— افغانستانده‌کی عنصرلر —

بشمدی‌یه قدر تماميله تحریر نفوس اجرا ایدلمامش ایسه‌ده افغانستانك نفوسی یدی ملیون، بلکه‌ده‌دها زیاده‌در.

بوتون بلاد اسلامده اولدیغی کبی تعدد زوجاته انهماک کاری زیاده بولندیغندن نفوس دائما تکثر ایتمکده ، وهوانك صاغلام اولمسندن وفیات آز اولوب ، تکثر نفوس کوندن کونه مزداد اولدیغی هر آن حس ایدلمکده‌در .

بدخشان، قتاغان ، تورکستان ولایتی تماميله اوزبك وتورکمن وداجقلردن عبارت اولدیغندن تخمیناً بر ملیون قدر تورك واردر. مسلمان وجمله‌سی سنی مذهبنده‌درلر. کافرستان جهتلرنده ایسه جدیدیلر مسکون اولوب ، مرحوم عبدالرحمن خان زماننده عسکر سوق اولنه‌رق محاربه نتیجه‌سنده دین مبین محمدی‌یی قبول ایتمشلر ومتعاقباً مدرسلر منلالر کوندریله‌رك اسلامیت تماماً انتشار ایتمشدر. اشبو طائفه‌نك لسانلری‌ده باشقه‌در هیچ بر لسانه مشابهتی یوقسه‌ده ، بعض کلمه‌لر لاتینجه‌یی اکدیرر .

بونلرك اوه‌لرنده صاری صاچلی ، ماوی کوزلیلرده موجود اولوب ، کابلده نمونه طابورینك افرادی کاملاً بو قبیله‌دندر .

هزاره‌لر جنکیز اخفادندن بولنان بو طائفه اولدقچه کثرت نفوسه مالکدر عمومیتله داغلرده مسکوندرلر . افغانستان ایران استیلاسنه اوغرادقدن صوکره بونلرك شیعی مذهبنی قبول ایتدکاری ظن اولنمقده‌در. لسانلری

فارسی قیافتلری روسیه تورکلرینك عینیدر . حیوان یتشدیرمك، شایاق وکلیم دوقومق خصوصنده مهارتلری اولوب چالشقان برعنصردر .

افغانستان اردوسنده : حارالرده ، کمندلرده یول طابورلرنده خدمت ایدرلر. کابلده‌کی سقالرك قسم اعظمی هزاره‌لیدر .

کابل وجلال آباد طرفلرنده‌کی عناصر پك مختلف اولوب باشلیجه داچیك ، افغان ، اوزبك هندو ، وسائر طائفه‌لرله مسکوندر .

هندوستان حدودی جوارنده عفریدی و مومندی وقورام جهتنده وزیریلر مسکوندرلر. قندهاروافغانستان جنوبیده ایسه ، افغانلر مسکوندر . افغان عنصرینك اك کثرتلی بولندیغی منطقه جنوب منطقه‌سیدر .

افغانیلر عمومیتله مسلمان وسنی مذهبنده‌درلر . داچیقلرك سنی ، شیعی اولانلریده واردر . هندولر مجوسی مذهبنده اولوب آتش پرست اولانلریده موجوددر. بونلر موتالرینی احراق ایدرلر . باشلرینه صاری رنکده برصاریق باغلارلر . وقاشلرینك ارەسنه قیرمیزی ، صاری بویا ایله یووارلاق براشارت یاپارلر. وهمان هپسی تجارتله مشغولدرلر .

افغان اردوسی

افغانستانده مسکون اهالینك همان جمله‌سی جسور وفوق‌العاده مشاق سفریه‌یه متحمل ، سلاحشور ، وجنکاور انسانلر اولدیغندن افغان اردوسنك مزیت عسکریه‌سی فوق‌العاده‌در . خدمت عسکریه هنوز اوروپا دولتلرنده اولدیغی کبی صنفلره ، قادرولره تقسیم اولنمامش ایسه‌ده ، ضابط یتیشدیرمکه مخصوص مکتبك کشادندن صوکره اردونك بونقصانی نظر اعتباره آلنه‌رق ردیف ومستحفظ قادرولری دردست تشکیل بولنمقده ایدی . سپاهی نامنده‌کی عسکرلر الی الابد عسکرلکله امرار زمان ایدرلر .

افغانجه رتب عسکریه‌نك اسملری

لس میستر	اونباشی
لنداك	چاوش
بولاق میسشر	ملازم
سل میسشر	یوزباشی
سرسل میسشر	قول اغاسی
رز میسشر	بیکباشی

یوزباشی میسشر	میرالای
غت میسشر	لوا
سر میسشر	فریق
طول میسشر	سرعسکر

فوت انداك : کاتب باش چاوش هر ١٠٠ نفرایچون (مهجر ویا مرزا) طابور کاتبی هرطابوره ایکی دانه‌در.

هرنقدر افغانجه رتبه‌لر بونامل ایله یاد اولنورسه‌ده سواری یوزباشیلرینه جامه‌دان وپیاده‌لره قیدان ، بیکباشیلره کرنل میرالایه برکد ، لوا پاشایه جرنال سرعسکره سپهدار نامل یده ویرلمکده‌در .

افغان اردوسنده تشکیلات عسکریه لوالره منقسمدر . اك اوفاق جزؤتام طابوردر . طابورلر ، درت بلوکدن عبارت اولوب بلوکلر یوزر موجودلیدر . سواریلرده الای وبلوك تشکیلاتندن باشقه وقت سفرده یوزر نفرلك بلوکلر تشکیل ایدن خانلقلر موجوددر . بونلرك افرادی محاربه زماننده دعوت اولنوب ،وخانلرطرفندن سوق واداره اولنور . برنوع آقینجی بلوکلری‌درلر .

طابورلرده دوقتور وجراح وتیمارجیلر هیئت صحیه‌یی تشکیل ایدرلر ؛ آیریجه صحیه بلوکلری هنوز تشکیل اولنمامشدر .

افغـان طوپجیلری ، صحرا ، جبل ، قلعه الایلرینه بطریه‌لرینه منقسمدر .

افرادی هزاره‌لردن مرکب یول طابورلری تعمیر اولنه‌جق ویا کشاد اولنه‌جق یوللرله مشغولدرلر . نقلیه ومکاره‌جی بلوکلریده موجوددر .

بوندن باشـقه ژاندارمه (کوتوال) طـابورلریده موجودر .

معیت آلایلری غایت مکمل اولوب ، میزراقـلی آلایی ، وقزاق الایلری ، پیاده طـابورلری ، جبل بطریه‌لرندن مرکب اولوب ، تعلیم وتربیه خصوصـنده پك کوزل حاضرلانمش ، البسـه وبوتون لوازمات عسکریه‌لری فوق‌العاده‌در .

وقت حضرده التمش یتمش بیك راده‌سـنده قوتلی براردویه مالك اولان افغـان حکومتی ، وقت سـفرده حمیت وطنیه‌لریله اشتهار ایتمش بوتون قبائلك منلالرك ، سردارلرك قوماندا‌سنده اردویه التحاقیله جسیم ومزیتلی براردو حصوله کلیر .

مشاق سفریه‌یه متحمل ، براز طوت قوروسی ایله آیلرجه محاربه‌دن دونمیان افغانلیلر شـجاعت وقیمت عسکریه‌لرینی دفعاتله کوسترمشلردر .

١٨٤١ و ١٨٨٠ سنه‌لرنده واقع اولان قانلی محارباتده

انکلیز اردولرینی پریشان ایتمشلر وقادینلر ، آق صقاللی پیرلر بیله حربه اشتراك ایده‌رك حمیت وطنیه‌لرینك درجه‌سنی کوسترمشلردر . اردونك قوماندان اعظمی امیر حضرتلریدر .

اسلحه‌سی

افغان اردوسی مارتین ، کوچك چاپلی ماوزر تفنکلریله مجهزدر . سواریلرده قیصه مارتین وماوزر واردر . طوپلری ۷,۵ سانتیمترهلك صحرا طوپلریله جبل بطاریه‌لری ، والمانیادن آلدقلری قیصه طوپلر ، ماکنه‌لی تفنکلر ، مترالیوزلر ، قدیم وجدید قلعه طوپلری موجوددر . سواریلرده قلنج مزراق ، طوپجیلرده قصاطوره واردر .

افراد اهالینك بینجیلکه خصوصیله سلاحه صوك درجه رغبتلری اولوب ، سلاح وجبخانه صاتمق حتی خارجدن افغانستانه سلاح ادخال ایتمك منع ایدلدیکی کبی کمرك رسمندن دخی معاف طوتولیر . حکومت اسلحه وجبخانه‌یی فروخت ایتدیکندن افغانستان حقیقة برملت مسلحه‌در . لوازمات ومهمات حربیه ایله دولو دپولری باروتخانه وسائره‌سی موجوددر .

— حضوره قبول ، بیرام نمازی، دربارعام—

جشن کیجه‌لری

حضـور امارتپناهی‌یه ارك مبارك (سرای أمیری) ده قبول اولنمشـدق . کابله عودتمزدن بر آی صـکره یاغمورلی ، سـیسلی ، غملی برکون ایدی . حضـوره قبول اولنه‌جغمز تبشیر اولنمش ، ارابه کلمش بزی ارك مبارکه کتورمشدی .

بویوك مطنطن و محتشم دائره‌لرك اراسـندن ، منتظم فرحفزا باغچـه‌لردن کچه‌رك مکلف برچیچکلکده برمدت انتظار ایتدك . بش اون دقیقه صکره أشیسك اغاسی نظامی واسطه‌سیله سرایه داخل اولدق . دهلیز ومردیوه‌نلر ، برمنظرهٔ مسـعوده ابراز ایدییوردی . قارشیلاقلی قرمزی صوماکی مردیوه‌نلرك هر ایکی جهت دیواری اسلوب عرب نقوشاتی وخط زرین ایله یازلمش آیات کریمه کبی الواح نفیسـه ایله مزین ایدی . صول مردیوه‌ندن چیقیلنجه داخل اولدیغمز دائرهٔ فاخره‌نك دیکر دائره‌لره ایکی قپوسی‌واردی. موسم‌قیش اولدیغندن شومینه نشـه‌لی برهوای حارنشر ایدییوردی . قپودن کیریلنجه قارشـو طرفده أمیر مرحوم عبدالرحمن خان

حضرتلرینك صولوبویا ایله یاپلمش رسملری ایله دیکر
یاغلی بویا لوحه‌لر ، صاغ طرفده شومینه‌نك اوزرنده
ایسه یاغلی بویا قیمتلی براورمان منظره‌سی تعلیق اولنمش
صول طرفده کنیش ونفیس پرده‌لریله غایت کبار وسکو-
نت انکیز برموجودیت عرض ایدن پنجره‌لرك آره‌سنده تابلولر
کورنمکده ایدی . کذا قیمتلی برماصه اوزرینه قونلمش
أمیر حضرتلرینك جسامت طبیعیه‌ده یاغلی بویا ایله غلام
محمد خان نامنده میمنه‌لی برترك رسامنك اثر صنعت
ومهارتی اولان بویوك تابلو شایان تقدیر وتحسین ایدی .
وازولر ، قنپه‌لر ، رنکارنك الکتریق لامبه‌لری وسائر
تزیینات مدنیهٔ متنوعه ایله مفروش بودائرهٔ جلیله‌نك
طاوانی شیق وزمینی ذی‌قیمت حالیلرله مزین ایدی .
اون دقیقه قدر حضرت أمیرك تشریف همایونلرینه
انتظار ایتمش ایدك . برمدت صوکره نائب السلطنه سردار
نصرالله خان حضرتلری تشریف حضرت أمیری‌یی تبشیر
واخبار بویوردیلر .
ایفای رسم تعظیم وتکریم ایچون جمله‌مز ایاغه
قالقدق . برحس تعظیم واحترام ایله منتظر بولنیوردق .
صاغده‌کی قپو اچیلدی . أمیر حضرتلری سیاه ردینغوت
لابس اولدقلری حالده بشوش وملتفت برسیما ایله صالونی
تشریف بویوردیلر سردار حضرتلری طرفندن حضرت

أميره تقديم اولندق . مبذول برالتفات حضرت أميري يه نائل اولدق ، وذأب مخصوصـدن اولديغي اوزره دست أميري يي اوپدك ؛ اوطورمقلغمزه مساعده بويورولديغي اثنـاده رفيق محترممز علي فهمي بك جمـله‌مزك وكيل وترجماني اوله‌رق مساعده طلب ايتمش ، شومألده اولان بياناتده بولنمشدي :

« بوتون عثمانليلرك افغانستان حقنده پرورده ايتد- كلري حسيات صميميه وتمايلات حسنه‌دن امين اولمالريني حضرت أميردن استرحام ايدرم . ومجرد اشبو حسيات ومحبت صميميه‌دركه ، بزلري افغان قارداشلريمزله برابر چاليشمق وبوقطر اسلامي وطن ثاني طانيمق ايچون بز بندكان عاجزه‌يي بويورد دين احمدي‌يه سوق ايتمشدر . »

شومألده‌كي نطق مختصر محمود بك طرفندن ترجمه ايديلدي ، ومحظوظيت سنيهٔ أميري يي جالب اولارق أمير مشاراليه طرفندن دخي بر طلاقت مخصوصهٔ حكمدارانه ايله شو جواب ويرلدي :

« افغانستان ، دولت عليهٔ عثمانيه‌نك بركوچوك قارده‌شي مقامنده وسـياست شرقيه‌ده صـاغ قولي مثابه‌سنده‌در . بناءً عليه افغانسـتانك كسب قوت ايتمسي ، توركيه‌نك تزييد سطوت وشوكتنه اسباب اصليه‌دن بري اولابيلير . بوجهتله هرعثمانلينك بويله مهم برمقصدك حصولي ايچون

صوك درجه‌یه قدر بر حس صمیمیت وحمیت ایله چالیشمه‌لری طبیعی اولوب ، بوكا امنیت كامله‌م واردر .

عصرلردنبرو خواب غفلت وعطالته دالمش اقوام اسلامیه‌نك احوال اسف اشتماللرینه پك زیاده متأسفم . بز اویله اولمایالم . اسلامك وعوالم اسلامیه‌نك ترقیسی ، اعلاسی ، ومدنیت حقیقیهٔ اسلامیه‌نك تعمم وتوزعی ایچون هیچ برهمت وغیرتی دریغ ایتمه‌یه‌جكمه سزلر دخی امین اولكز . وطنم ، وطن اسلامدر . هپ برابر چالیشالم . توفیق ارل ، غیرته عاشقدر . »

بز ، بو نطق بلیغ ومؤثرك قارشیسنده حس ایتدیكمز تشكرات ومنتداری صمیمیه‌یی عرض وتقدیمده براستعجال قلبی ابراز ایتدك . قهوه ، سیغاره ، ایچمكلكمزه مساعده صورتیله‌ده التفات أمیری اولدقدن صوكرا ، توركلرك قهوه ایچدكلرینی بیلدكلری وسیله‌سیله هر بریمزه بر زقوطو فرانسز قهوه‌سیله ایكیشر اوقه‌لق نفیس غربلر ایچنده یمن قهوه‌سی هدیه بویوردیلر . موسم قیش اولدیغندن ایچی كوركلی برر قورتی بالا یاپدیرلمسنی « أشیك اغاسی ملكی » یه فرمان بیورمشلردی .

وبعده امامت أمریده ایكندی نمازینی ادا ایتمش تكرار صالونه كلمشدك كه بو اثناده مخدوم نجابتپناهیلری معین السلطنه وعین الدوله ، وبرادر عالیلری تشریف

ایتدکلرندن أمیر حضرتلری جمله‌سنی آیر آیری طانتدیرمق لطفنده بولندیلر . برمدت دها التفات شهریاریلریله مسرور وشادان قیلندقدن صوکره آرتق رخصت ویرمش اولدقلرندن ، کمال شوق ونشئه ایله اقامتمزه تخصیص اولنمش اولان باغ شیرعلی خانه کلمشدك. اوکونکی رسم قبول والتفات حضرت أمیری‌نك بزده براقدیغی حسن تأثیری تعریف غیرقابلدر... بوندن صوکره دخی متعدد دفعه‌لر کرك سردار نائب السلطنه حضرتلرینك وکرك أمیر حضرتلرینك حضور شاهانه‌لرینه قبول اولنمق شرفنه نائل اولمقله پرشوق وغیرت ابذال خدمات ایتمکده ایدك .

بیرام الایی

بیرام نمازی ادا اولنان جامع واسع برچایرلغه ناظر، علوی برمنظرهٔ روحانیه عرض ایدن دلنشین برمعبد اولوب هند طرز معماریسنده انشا اولنمش. ویولدن دمیرپارمقلق ایله تفریق ایدلمش واسع فرحفزا برباغچه داخلنده ایدی. قپونك خارجنده الای والایی تماشایه ، کمال تکریم وتعظیم ایله راسمهٔ استقبالی ایفایه مهیا بوتون بر خلق کنیش میدانلقلری دولدیرمشلردی. طیش قپودن کیرنجه

يولك هر ایکی طرفندن معیت أمیری افراد شجاعت نهادی ، قرمزی البسه‌لریله ، وضع قهرمانانه‌لریله ، مكلف اونیفورمه‌لی قوماندانلرینك ویره‌جکی قوماندایه وقف سمع وصماخ ایتمشلردی . جامع مستطیل الشكل بیاض مرمردن برچوق ستونلر اوزرینه مبنی اولوب صوماکی مرمردن معمول محراب ومنبرعالی برسکونت صمیمیهٔ اخرویه‌عرض ایدییوردی. نماز وقتنه وتشریف أمیری یه انتظار ایدن ذوات کرام ، اوبك اوبك اوطورمشلردی. برمدت صوکره تشریف أمیری‌یی اعلان ایدن سلام هوالری ، قوماندا صدالری ایشیدلدی . وکمال عظمت ودبدبه ایله سلطنت ارابه‌سی دیش قپودن داخل اولدی. جامعه کیردکدن ، صوکره أمیر حضرتلری بزلری کورنجه جمله‌مزه ابذال التفات وسلام بیوردیلر وهربریمزی اوراده حاضر بولنان ، اعتمادالدوله وسائر ذوات کرامه تقدیم ایتمك لطفنده بولنمشلردی . بعدالصلاة فطر درباره کیدلدی .

دربار

محل دربار ، سرای همایون جوارنده برمحل مخصوص: کنیش برقپو . قپودن ایچری کیرلدیکی وقت تخمیناً یوز مترو طولنده واللی مترو عرضنده ، زمینی یکپاره قیمتلی

مروده « طبق اناطولو پازارلرینه مشابه » بر ترکمن پازاری

برحالی ایله مفروش ، متعدد نفیس ستونلر ، مکلف بر برطوانی ارائه ایتمکده ایدی .

بوقیمتلی طوانك دەقورلری مربع چینقولر اوزرینه کمال مهارتله ایشلنمش ومؤخراً میخلانمش ، شرقه مخصوص برطرز دلنشین عرض ایدن ، یالدیز نقوش نفیسه ایله مزیندی . بوراده سرایلرك طوانلری هپ بویولده مربع معدنلر اوزرینه ایشلنمش ، نقشلر قاپلانمشدر .

قپویه ناظر محلده ، ایکی بصەمق ایله چیقیلەجق ارتفاعده التونلر ایچنده تخت عالیبخت أمیری کورینوردی . بونك ارقه طرفنده ، محراب ومنبردن هر ایکی طرفنده متناظر ، بایراقلردن قلنج وطوپلردن مرکب ، جسیم التون قپلامه ، آرمهٔ افغانینك هرایکی طرفندن اوفاق قپولر ، وبونلرك ارەسنده ، مصنع برصورتده ایشلنمش قویو قرمزی قدیفه پردەلر ، وتختك یاننده شیق برماصه ، وبوتون بوشرق ظرافت واسلوبندەکی شیلر روحه برمسرت مخصوصه ویرییوردی . اشبو تختاوکندەکی محلك یمین ویسارندەکی مزین قولتوقلردن صاغده برادر عالیقدرلری ، وصول جهتنده مخدوم نجابتپناهیلری سردارلر حضراتی ، اخذ موقع ایتمشلردی .

قپودن کیربلنجه تخته قدر اولان محلده ، اورتەده ،

برکچید براقلمش ، وبونك هرایکی طرفنده دربارخانه نك دیوارلرینه قدر صره ایله صندالیه‌لر دیزلمش اولوب تخت امارتپناهینك صاغ جهتنده صره ایله علمای کرام حضراتی وصول جهتنده ایسه عین وجهله سپهدار ، والی اخره منسوبین عسکریه وملکیه ، اخذ موقع ایتمشلر ، ودیکر صندالیه‌لر هرکسك درجه ورتبه‌سنه کوره أشیك اغالری [تشریفات مأمورلری] طرفندن ارائه وتعیین اولنه‌رق هرکس یرلشدیرلمش ، وبزلر دخی صولده تخت جهتنده اخذ موقع ایتمش ایدك .

بش اون دقیقه صوکره بوریلر تشریف پادشاهی یی تبشیر ایتمشلر وحضرت أمیر دربار خانه‌یه قدمنهادهٔ عز وشوکت ، وتختگاه شهنشاهیلرینه شرفبخشندهٔ سعادت اولمشلردی . بو اثناده عموم طرفندن السلام علیکم صدای احترام وتعظیمی رفع ایدیله‌رك ، بوتون دربارخانه‌یی برعکس صدای حرمت ومهابت ایله دورلدوردی .

اشبو رسم تعظیم دینداران‌ه‌دن صوکره ، حضرت أمیر تبعهٔ صادقه‌لرینه ، عید فطری تبریك وبذل التفات ایده‌رك بشاشتلی خلقك باعث ازدیاد شوق وشادیمی اوله‌جق جمله‌لرله هرکسی سویهٔ اصلیه واجتماعیه‌سنه کوره تلطیف ایتمش ، بوتون آغزلری حق شاهانه‌سنده غایت صمیمی ومحق کلمات دعائیه وتشکریه ایله لبریز ایتمشدر .

وبو اراده ، أمیر حضرتلری ، مملکتك احتیاجاتندن ،
وافغانستانك هیچ بریردن پرواسی اولمدیغندن عصر حاضر
مدنیته کوره تنسیقات عسکریه ، تکملات معارف خصو-
صنده هیچ برفدا کارلقدن کیرو دورمدقلرندن عمومك
دخی ، عین مقصدله ، مملکتك ترقی وتعالیسنه
چالشمه‌لری لازمکلدیکندن باحث ، مرتجل وبلیغ برنطق
ایله دخی حاضرونك حسیات وطنپرورانه وترقی جویانه‌سنی
تهییج ایتمشلردر . اعتماد الدولة وقاضی القضات حضراتی
ودیکر ذوات کرام طرفلرندن مناسب مقابله‌لرده بولونولمشدر .
انکلیز سفیری سید الفقیر افتخار الدین خان دخی البسهٔ
رسمیه‌سنی لابس اولدیغی حالده حاضر بولنیوردی . بر
مدت صوکره تخمیناً بش یوز کشیدن فضله اولان بوهیئات
محترمه‌یه چایلر ، اکرام اولندی ؛ صفلر ارەسنده دولا-
شدیریلان شکر وشکرلمه‌لردن باشقه ایکی مندیللر درونینده
ایروجه شکرلر هدیه ایدلدی . بونلری توزیع ایدن
اندرون اغالرینك قیافتلری ، پك تمییز ، نزاکت وتربیه‌لری
شایان تقدیر ایدی .

موخراً شورادن بورادن کلیشی کوزل بحث اولنمش ،
بویله‌جه‌یمك زمانی دەنقرب ایتمش اولدیغندن أمیر حضرتلری
عودت بیورمشلر ، وبوتون اوراده ودربارك طیشاریسنده
بولنان ذواته غوریلوله یمکلر کلمش ، واشبو اطعمهٔ نفیسه

أكل اولندقـدن صـوكره ، هركس داغيلارق پارلاق وصميمى اولان بو بيرام تبريكنه نهايت ويرلمشدر .

جشن كيجه‌لرى

« جشن » « يعنى » دونمـا كيجه‌لرى افغانسـتانده اوچ صورتله اجرا اولنمقده‌در. برنجيسى عيدملّى: تكميل قبائل افغـانيه‌نك اتحاد ايتدكلرى يوم مجلك خاطرهٔ محترمه‌سنى ياد ايچون اجرا ايديلن ملّى شنلك كيجه‌سى ديكرلرى ايسه جلوس و ولادت امارتپناهى شنلكارى...

جشن ملّى كيجه‌سى ايدى. بزلره‌ده دعوت تذكره‌لرى كلدى . تذكره‌ده سياه ردينغوت كيله‌جكى ، بياض بويون باغى طاقيله‌جغى بيلديرلمشدى . برموجب اشارت كيينه‌رك اقشام نمازندن اول ، ارقداشـلر دربار خانه‌ده طوپلانمشـدق . نمازدن صـوكره دربار خانه انتظـار صـالونلرنده يواش يواش غلبه‌لك زياده‌لشمش ايدى . برمدت صوكره حركتله سراى قپوسندن باغچه‌يه داخل اولنمش ايدك .

وباغچـه‌ده مشـعله‌لر — شرشم قنديللريله نورلره مستغرق بريولدن پرنشـهٔ برقافله آقوب كيديوردى .

فنارلرك ، مشعلەلرك اوقادار مستولی ضیاسندن عادتا
کیجه اولدیغی اونوتمش اولان ، وداها دوغروسی
غلط طبیعته دوچار قالمش قوشلر ، قناریەلر ، بلبللر
بوعید ملی یه اشتراك وبواشتراکلرینی نغمات روحنوازلریله
اعلان ایدییورلردی . یولك دونك محلندن صوکره
برمیدانلقده ، احضار اولنمش اولان محل مخصوصده کی
اسکمله وقوالتوقلره هرکس یراشدیرلمش ایدی . وبونلرك
اورتەسنده یوکسك مکلف برسدیر أمیر حضرتلری
ایچون ترتیب ایدلمشدی .

باغچه ، بوتون اغاچلر ، فنارلر قندیللر ایله تنویر
اولنمش ، ماهتابلر یاقیلیوردی . هرطرف پرسرور ،
هرطرف پرنور ، هرکس وقف تماشا ، هرقاب مستغرق
مسرت عید ایدی . برمدت صوکره تشریف أمیری یی
تبشیر ایدن بورولر ایشیدلدی . وحضرت أمیر دبدبۀ
عظیمه ایله کلەرك ، دعالری اورتەلغی چینلاتان بوپرنشۀ
هیأت مسعودەنك اورتەسندن کچدی . وهرکسه بذل التفات
بیوروەرق مقام حکمدارانەلرینه چیقدی .

بواثناده نائب السلطنه سردار نصر الله خان حضرتلری
موقعه مناسب غایت کوزل برنطق بلیغ قرائت ایتدی .
وأمیر حضرتلری ده ارتجالاً مقابلەده بولندی . بورسمی
نطقلردن صوکره ، جوارده آریجه احضار اولنمش

اولان مطنطن وعظیم برخیمه‌یه کیدلمشدی . قپوده أمیر حضرتلری بالذات بو کیجه جشن ملّی کبی برایل مسعود اولدیغندن هرکسك بلاقید تکلیف اکلنملرینی ارزو بیوردقلرنی، وقطعیاً تردد واجتنابه محل قالماماسنی اعلان واخطار ایتمش اولدقلرندن هرکس کمال سربستیتله بومکلف چادیره داخل وایستدیکی یرده موقع طوتارق صحبت ایتمکه باشلادیلر .

چادیرك اطرافی دائراً مادار بوتون دولتلرك مختلف براقلریله دونادلمش ، صاغ طرفنده آلتون ، کموش سماورلرله مزین ذیقیمت اشیای نفیسه برمنظرهٔ احتشام عرض ایدییور بوفه‌دن ایستینلر ، چای لیموناته ، غازوز ایچیورلردی .

ماصه اوزرنده بودیار وهنده مخصوص الك نادیده یمشلر ، میوه‌لر ایله ، دولو تبسیلر واردی . افغانستانده یمش یمکدن اول الینمه‌سی عادتدر . اوچ درت یوز کشی استیعاب ایدن بومعظم چادیرك اورته‌سنده کنیش برماصه اوزرنده انکلیزجه ، فرانسزجه ، ایتالیانجه ، ایللو ستراسیونلر ، پانارومالر . تاریخلر . أمیر حضرتلرینك سیاحتلرنده المش اولدقلری فطوغرافلرك مجموعه‌لری برچوق آثار نادرهٔ نفیسه موجود ایدی . خیمه‌نك خارجنده موسیقه ترنم ایدییور ؛ برغراموفون غریك

الك منتخب پارچه‌لرینی باغیریورردی . هر کس ذوقلی شوقلی ، نشئه‌لی ایدی .

بالخصوص بو عالیجناب ومشفق أمیرك هر کسه قارشو کوستردیکی ابوت وشفقتله ترجمه ایدیله بیلن التفات ونوازشی ، بوتون بو مستحضرات عیدیه‌دن پك چوق زیاده قلبلری لبریز سرور وسعادت قلیور ، بوتون سیمالرده طاتلی بر تبسم تموج ایتدیریوردی . یمك ، اوروجه احضار ایدلمش دیکر کذا غایت کنیش اولان بوچادیرك بر قوریدوری واردی ؛ بورادن چادیره داخل اولنجه ، صاغده مطنطن ، محتشم ، بر ماصه خاندان أمیری‌یه تخصیص اولنمش ؛ دیکر ماصه‌لر ضره ایله اولکنه عموداً باشدن باشه تنظیم اولنمشدی . سفره‌لرك منظرهٔ اشتها آوری ، چیچکلر ، میوه‌لر ، رنکارنك فنارلرله برقات دها اکتساب فیض وطراوت ایده‌رك هر کسی دعوت ایدییوردی . وهر کسك یری طباقلرك ایچنه قونیلان بیاض ونفیس قارتلرا اوزرنده محرر اسملردن معلوم اولیوردی . کذا یمك لیسته‌سی چتال بچاق ، وسائره ، هیچ بر نقصانی اولمیان بو سفره‌لر ، عالم مدنیتده اولا بیلنلر درجه‌ده منتظم ونقصانسز ایدی . چوربادن اعتباراً یمکلر نفیس اولوب کموش طاسلرله قوشخانه‌لرله توزیع ایدیلیوردی .

أمیر حضرتلرینك سفره‌لرنده ، صاغ طرافلرنده

برادر عاليلرى سردار نصراه‌خان حضرتلرى ، عمرجان امين‌اه خان والى آخره ، صولده مخدوم نجابتپناهلرى سردارلر ، وقارشـولرنده عائلهٔ امارتپناهيلرندن ، أمير حضرتلرينك قائن پدرلرى سردار آصف ويوسف خان حضراتى بولنمقده ايديلر. اثناى طعامده أمير حضرتلرى هركسى التفاتلريله مسرور بيوربيورلر ، حتى بزلرهده برقاچ دفعه ابذال التفات ايتديلر . سفره‌لرك ترتيب وتنظيمى يمكلرك نفاستى هرشيده‌كى انتظام ، نسبى برحيرت تقديركاره لايق ايدى .

يمكدن صوكره تكرار ديكر چادره كچمش ايدك. هركس بوفه‌يه يناشـمش چاى ايچيور ؛ افغانسـتانده يمكدن صـوكره چاى ايچمك عادتدر . اك صوك قدحى تلح شكرسز ايچرلر چاى‌سبز ديدكلرى يشـيل چايدر ؛ سياه چايده وارسه‌ده يشيل چاى دها كثيرالاستعمالدر .

بومسـعود كيجه‌ده برقاچ دفعه‌لر التفات أميرى‌يه مظهريتـله ممنون وممتـدار اولدق . و حضرت أمير قرائت ماصه‌سـنده بالذات اخذ ايتدكلرى فطوغرافلر حقنده ايضـاحات تاريخيه ويرمك لطفنده بولونديلر . وموخراً تكرار اوطورديغمز ماصه‌يى تشريف بويورمالرى جمله‌مزى غريق مسرت ومنت ايتدى . واسـتـد محترم حسن حلمى افندى ايله تاوله اوينـامق كبى برلاابالى

مشربلكله جداً بوكبي ايام عيديه‌يه مخصوص براصالت
قلوب نوازانه اثبات ايتمش ، ومتعاقباً ، ميني ميني سلطان
خانم ، طبيعي برتشويق مخصوص ايله ماصه‌مزي تشريف
ايتمش وفوق‌العاده براثر ذكا وتعجب ايله هر كس سياه
قالپاق كيمش اولديغي حالده ، بزم قرمزي فس كيديكمز
مراقني صاقلايامايارق صورمشدر .

بزده هنوز يكي كلديكمزدن افغان كلاهمز بولنمديغي
ايچون ، قرمزي فسله كلديكمزي لطيفه يوللو سويله‌يجه :
اكر سزه كلاه ويررسه‌م كيرميسكنز ؟ ديه ايراد ايتديكي
سؤال ايله بر سرعت انتقال كوسترمشدر . تخميناً التى
يدي ياشنده اولان بوسلطانك سرعت واثار ذكاسي
بالخاصه قيد وتقديره شاياندر . ايرتسي صباح في‌الحقيقه
كوچوك سلطانك پك قيمتلي هديه‌سي اولان كلاهلر
كلمشدي . أمير حضرتلري دوقتور منير عزت وحسني بكه
قيمتلي ايكي كوپك هديه ايتمشدي . والحاصل بودبدبه‌دار
محتشم ، ومسعود كيجه‌يي پك قيمتلي التفاتلرله شوق ذوق
ايچنده كچيرمش ، وصباح نمازيني ادادن صوكره يريمزه
عودت ايتمشدك .

محمودبك خان طرزى مملكتمزده مسافرةً امرار ايتديكى
اوتوز سنه‌لك حياتنى اكتساب علم وعرفان ايله كچيرمش اولان
واليوم ترجمان تركى وظيفه‌سيله موظف بولنان بوذات عاليقدر،
روس - ژاپون سفرى ، علمى فنى برچوق رومانلر ، تاريخلر
وسائره‌نك ترجمه‌سيله كتابخانهٔ افغانيه‌يى تنوير ايتمكده‌در .

افغان قیافت عسکریه‌سی

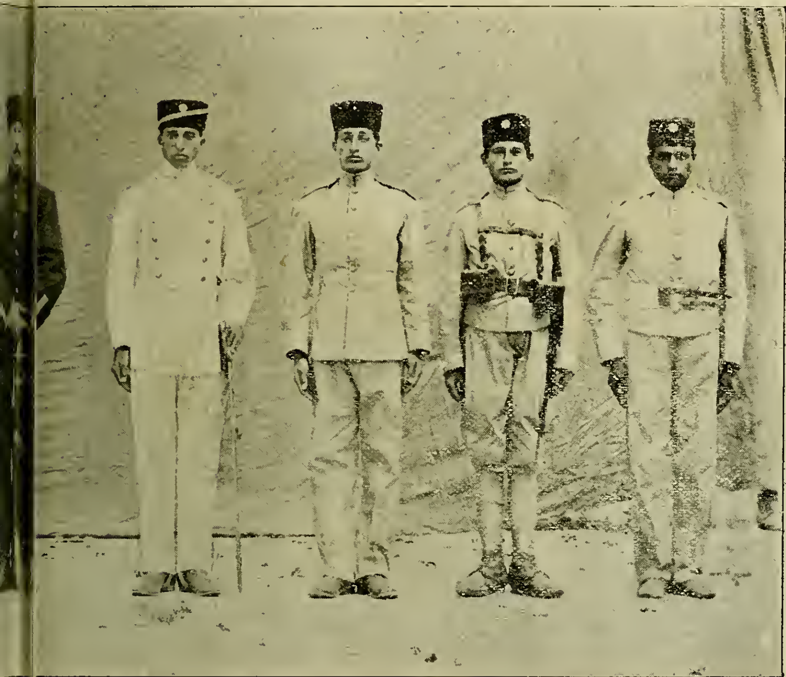
تربت شیخ جامده (ایرانده) چارواداررلریمزك استراحت حالنده چلم چكیشی

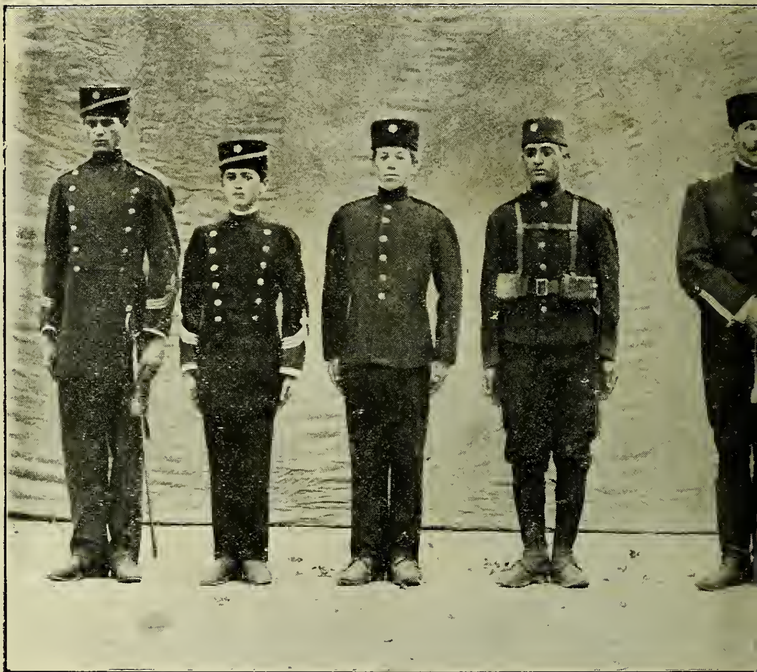
کابلده ایلك اوکجه دیکله‌دیکمز ملی افغان سازنده‌لری

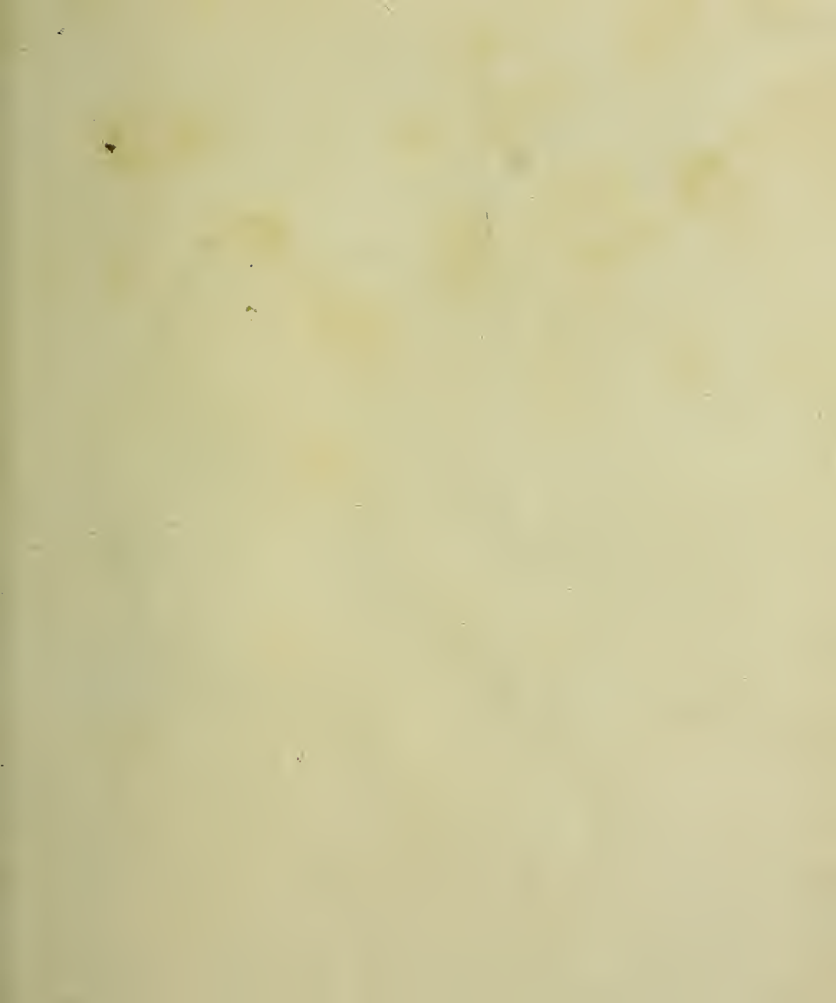
مشهددن — هراته قدر خدمتمزده بولنان مكاره‌جی برات

افغان مكتب حربيه‌سنده بوق

ـ مختلفه قيافتلرى

عالم اسلامك انتباهی شواهدندن : افغانستان اميری
(حبيب‌الله خان سراج‌الملة والدين) حضرتلری

فیئاتی ٥ غروش

مركز توزيعی ، باب عالی قارشوسنده ثروت فنون كتابخانه‌سيدر